

PROPRIETAR

SOC. AN. „UNIVERSUL” EUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-ȚĂR DELEGAT, STELIAN POPESCU

Inscrisă sub Nr. 162 Tr. III.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luniAPARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEIANUL XLVIII • Nr. 1
SAMBATA 7 IANUARIE 1939

TELEFON: 1.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

De vorbă cu Henri Matisse

de K. H. ZAMBACCIAN

Când se lumina și zi, strășii noștri se îndreptau cu fața la Răsărit și înghițeau un covor de rugă, se înălțau cu gândul la Cel din sus.

Ceeace numim noi astăzi cultură și civilizație, ne-au clătinat credința și datele strămoșești, dar ne-a rămas prin instinct și moștenire nevoia unor senzațiuni de exaltare și de extaz.

Și nu e de mir cum în fiecare zi, pașii mei se îndreaptă în spre acel peret, pe care s'a găsească înșiruite trei icoane, trei pânze de Matisse; pictura ceașca e pentru mine lumina dimineții, roua sticlei meu bucuria mea, un vis cu ecouri serafice, cea care mă onduce înspre un paradis artificial.

Și acum veți înțelege de ce preferăm aceste pânze, de ce ne pasionăm de ele, de ce le îndrăgim atât.

Această frenetă, această gnană nebună după opera de artă, această cură exaltată, e năsuși motorul vieții.

Ori de câte ori pictura a fost la impas, s'a întâmplat ca un inițiat, căutând firul Arianei, să-l găsească în Orient.

Incepând din antichitate, trecând prin Bizanț, prin Renașterea Venețiană apoi în era modernă a Delacroix, iar în zilele noastre contemporanul Matisse, au găsit prilej de reînnoștrare în magia Orientului.

Grecii și Romani tratău pe Orientali drept barbari, deoarece arta meliteraneană se adresa mai întâi spiritului, pe când străluciră și senzualitatea materială a artei orientale exaltău mai toate simțurile; cam același lucru s'a petrecut și în Renașterea Italiană, Florentini calificău pe Venețieni de „grossoani”. În zilele noastre în fața lucrărilor lui Matisse și ale prietenilor săi expuse prin 1905 la Salonul Independenților, s'a pronunțat cuvântul „Les fauves”, iar Gauguin izolându-se în țări exotice pentru a capta culorile și lumina mai vie, tipul mai ingenue, exclamă: „La Barbarie est pour moi un réjouissement”.

În atelierul său din Montparnasse stam cu meșterul Matisse în fața unui panou decorativ „Fauna și Nimfa”. Oricine se va gândi și presupune scenă mitologică în care un mascul înconorat, păros și cu forme musculare proeminente râvneste la o femeie bălă, candidă și visătoare. Asemenea pânze s'au pictat în toate timpurile și se găsesc foarte multe prin diversele muzee de prin toate părțile și dacă din ritmul formelor și din melodia lor continuă nu rezultă vre-un accent mai viu, trem indiferenți înaintea lor, înregistrând doar anecdota, subiectul, ilustrația.

Peisagiu

S'au apropiat casele, s'au strâns trăzile

Ca o foarbecă mă prind pereții.

Unde e cerul vast al lumii de care vorbeam?

Ca într'o rușcă, ca într'o cursă, mă prind drumurile

și mă strâng, animal alungat, pe jlavul lut.

Cerne cenușe cerul pe cel mai murdar pământ

Care s'a stăcât vreodată între stel.

Ca o țintă bătută în dușumea,

stau înfițți în podeaua lumii

și de când trec oamenii, năluci sub obiiul bolnav al soarelui

N'a fost nici unul mai dezolat, mai sărbit decât mine.

LUCIA DEMETRIUȘ

Artă primitivă și artă populară

de AL. DIMA

La bazi artei cercetătorii au descifrat mai de mult printre altele, tendințele jocului, instinctul împodobirii, năzuința spre ordine ș. a. Pe când în arta cultă toate aceste tendințe se sprijină reciproc, se adună și converg către finalitatea ultimă a operei de artă, grupul artelor primitive stăruie asupra lor pentru ele însele fără a le subordona nevoii supreme de formă. Asistăm astfel la un joc ce se complăce în el însuși, la o împodobire cantitativă a tuturor spațiilor goale, la o adunare monotonă a ritmurilor fără a li se contura în cele din urmă direcția ascensiunii și coborârii lor. Psihologic, situația aceasta a fost explicată de H. Prinzhorn ca un rezultat al unei „conștiințe diminuate” a oboselii psihice, a slăbiciunii voinței, a incapacității de concentrare. Întâlnindu-se în toate cazurile artei primitive, aceste deficiențe funcționale lămuresc motivele asemănării lor. Lipsa exercițiului și disciplinei sufletești oprește într-adevăr funcționarea integrată și până la capăt a procesului creator.

În cadrul grupului primitiv al artelor, avem totuși de constatat și diferențieri. Anomaliile psihice nu se pot manifesta în același grad în arta primitivului exotic ca în cea a primitivului european, a copilului sau schizofrenicului. E astfel evident că activitatea sensorio-motorie a copilului nu are exercițiul și puterea de expresie a adultului primitiv, în posesie deplină a puterilor sale psihio-fiziologice pe care i le

întărește experiența de toate zilele. Caracterul șovălnic și delicat al artei copilului aci își are isovul. Pe de altă parte este tot atât de firesc prin jactorii noi să apar în cazul artei populare, ca adultul primitiv european să se deosebească de cel exotic printr'o intensitate mai mare a conștiinței, printr'o oboseală psihică mai mică, printr'o putere de concentrare mai susținută.

În ce privește situația artei schizofrenice în grupul artelor primitive, cercetarea lui Prinzhorn care a studiat cele peste 5000 exemplare ale plasticei schizofrenice ce se găsesc la clinica de bdi nervoase din Heidelberg — a arătat că prin tendințele jocului, instinctul de împodobire, năzuința spre ordine, caracterul antinaturalist, bucuria simbolului enigmatic, ea se datău artelor primitive. O tăsătură a reștinu totuși mai mult atenția cercetătorilor. Artă schizofrenică pare a se izola specific prin fiorosul, tamicul, bizarul, groaza pe care o răspândește, emoția pe care n'ar cunoaște-o celelalte arte primitive. Adeverarea e însă că prin reprezentarea demonilor în artă primitivă orientală ca cea japoneză, chineză sau tibetană ca și o celei magice populare europene, numai o diferență graduală se poate obține și aci.

Nota definitorie a artei schizofrenice față de cea populară rămâne însă tot cea pe care am mai pomenit-o și altă dată, solipsismul ei absolut, de unde

(Urmare în pag. 2-a)

În fața pânzei lui Matisse am tresălit de surpriza inedită a invenției formale și a magiei cromatice.

Demonul culorilor care stăpânește pe Matisse, nu-l dă răgaz, meșterul nu cunoaște popas, căci deabia ajuns la un punct de evoluție, găsește în sine forțe noi pentru un alt avânt, care ne deconcertează o clipă dar până la urmă ne subjugă.

Tot ce pictura a câștigat dela primele ei dibuiri, trecând prin crăbescul de pe vasele grecești, prin exuberanța polihromă a Orientului, dela primitivii italieni până la impresionisti, apoi Cézanne, Gauguin cu educat ochiul meșterului, iar paleta a devenit o claviatură docilă în mâinile lui Matisse.

Totuși pictorul nu e un virtuoz, nu e un savant pedant, nu e nici vrăjitor, Matisse e un pur rafinat.

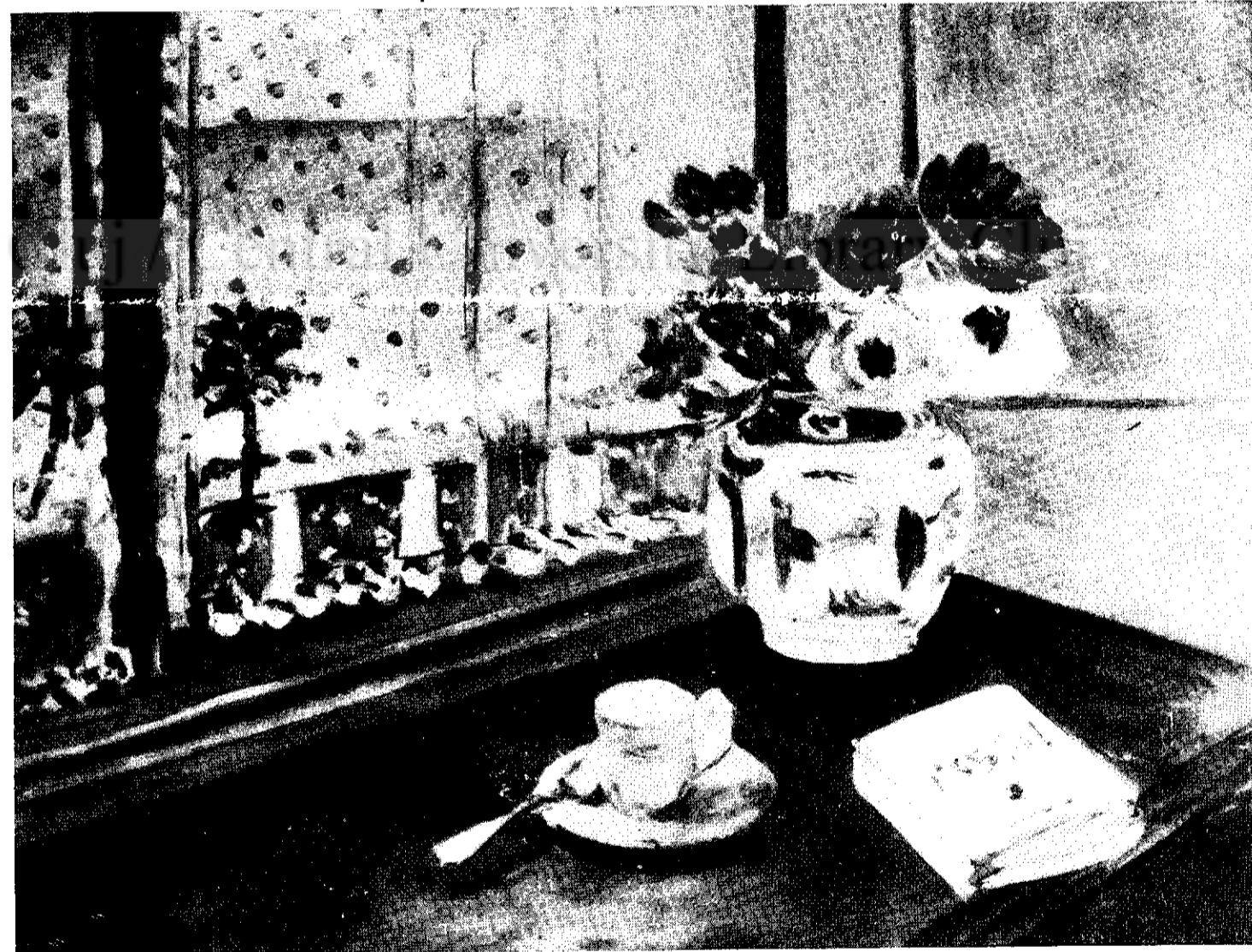
Ca să pătrundem în regatul său plastic, trebuie să ne lepădăm de orice rutină și prejudecată, apoi după cum spune el odată: „Ce interes am putea avea să copiem un obiect răspândit în cantitate nelimitată în natură și pe care l-am putea închipui mereu mai frumos? Ceeace importă e raportul obiectului cu artistul însuși, cu personalitatea sa și cu puterea pe care o are el de a organiza senzațiile și emoțiile sale proprii”.

Ceeace ar fi arbitrar la orice alt artist, la Matisse se explică, ne seduce, ne convinge și ne supune, pentru că Matisse posedă în afară de arta sa excepțională, un simț foarte subtil al raporturilor tonale, ceeace e de altfel esența genului său.

Matisse mlădie imposibilul, armonizează disonanța, înalță deformăția până la stii.

Meșterul trecând prin acel „envahissement désordonné de

(Urmare în pag. 3-a)

Henri Matisse :

Les pensees de Pascal

Pensii pentru scriitori

de N. CREVEDIA

D. prof. Mihail Ralea, ministrul Muncii, în urma unei chibzuiți avute cu M. S. Regele Carol II, a întocmit un decret-lege pentru crearea unei Case de pensii a scriitorilor.

Sunt cunoscute sentimentele și solitudinea pe care le are Suveranul Culturii față de creația spirituală. Iar d. ministru Ralea, scriitor cu calitate atât de subțiri, după o activitate largă și plină de roade în câmpul organizării muncii manuale, ține să se ocupe acum și de lucrătorii vieii acesteia păraginite care se chiamă literatura.

Proiectul acesta de lege vrea să creeze o Casă de pensii și retragere a scriitorilor, în felul celei cunoscute, a ziariștilor. Omul de literă, membru al „Soc. Scriitorilor Români”, urmează ca la vârsta de 55 de ani, indiferent de data când a fost acceptat ca membru — gazetarii sunt pensionați la etatea de 60 — să se retragă într'o pensie a cărei sumă ar fi de circa 8.000 lei, lunar. Fondul de pensii al scriitorilor urmează să fie alimentat dintr'o ușoară reținere asupra veniturilor depe cărți, dintr'un timbru care se va aplica tuturor tipăriturilor streme care intră în țară și din alte câteva surse de bani albi care, în orice caz, nu vor atinge punga celorlalți contribuabili.

Cu înființarea acestei Case menite să asigure zilele negre ale scriitorilor, se împlinește încă un desiderat al bre-

slei celei mai puțin numeroase din această țară, dar și cea mai importantă pe planul valorilor de creație. Societatea Scriitorilor, din bugetul ei modest, servește și acum câte-o ceașcă de pensie la câteva văduve și la câțiva membri ai ei în etate și recunoscuți ca săraci. Dar cei o mie sau două de lei pe cari îi distribuie lunar și cu dure-roase întârzieri, sunt departe de a alina o bătrânețe care chiar dacă nu e prea glorioasă, e omenescă și e împovărată de copii, de polițe protestate, de tot felul de greutăți. S. S. R.-ul e pavat, ca Infernul, cu cele mai bune intenții, dar cassa lui „atât de drastic pizăită de d. Măciucescu, stă pururi deschisă, ca o gură de cuptor stins”!

Să felicităm, deci, inițiativa și să ne bucurăm între noi cei cari, neavând nici-o slujbă „la stat”, ne-am fi pomenit într'o bună zi întinzând mâna, ca pe o lingură, spre gura faimosului cuptor dela S. S. R., în care nu lucește nicio flacăară și nu se rumenește nicio pâine...

Dar revenim cu o problemă, aceeași eternă problemă pe care de atâtea ori am pus-o și pe care o aruncăm și atunci când un fost primar generos, d. Al. Gh. Donescu, făgăduia să facă scriitorilor un Mausoleu la Bellu. Am strigat atunci că, până la zidirea sfintei cripte, ar trebui să ne ocupăm de viața oamenilor condeiului care este, toată, un Mausoleu! Și, în scurt timp, marele

edil anunța pe M. S. Regele că va împroprietări pe scriitori cu câteva case ceeace a și făcut.

Scriitorul român, ați băgat de seamă, moare tânăr. Dacă nu se năruie la 20 de ani, n'apucă, în orice caz, fericita vârstă a pensionării care e astăzi pe tapet. Panait Istrati, Gib. Mihăescu, A. de Herz, Anton Holban, Milcu, Artur Enășescu (al cărui strigoii nu l-am mai văzut de mult pe Ulița Victoriei) și atâția alții stinși în floarea tinereții și a creației.

Până la pensie, deci, ar trebui să ne ocupăm serios și de viața lui. Căci, în țara noastră, din literatură, numai din literatură, nu se poate trăi! Nici Mihail Sadoveanu, nici Rebreanu, nici Argezi, Gala Galaction, Cezar Petrescu ori Camil Petrescu, nici Ionel Teodorescu care consumă atâtea pasiune și atâtea poezie în procese de găini și găinării sentimentale, nici unul, ca să vorbim de cei mai mari și mai populari, nu trăiesc exclusiv din călimara lor.

Am deșbătut prea de multe ori această tragică problemă, ca să mai reluăm soluțiile pe care le propunem. Cea mai importantă ni se pare încadrarea scriitorului în bugetul statului, a acestui buget pe care până acum l-au mâncat politicianii și agenții lor electorali.

Încadrarea aceasta s'ar face, evident,

(Urmare în pag. 7-a)

Pentru cunoașterea provinciilor

de VASILE BANCILA

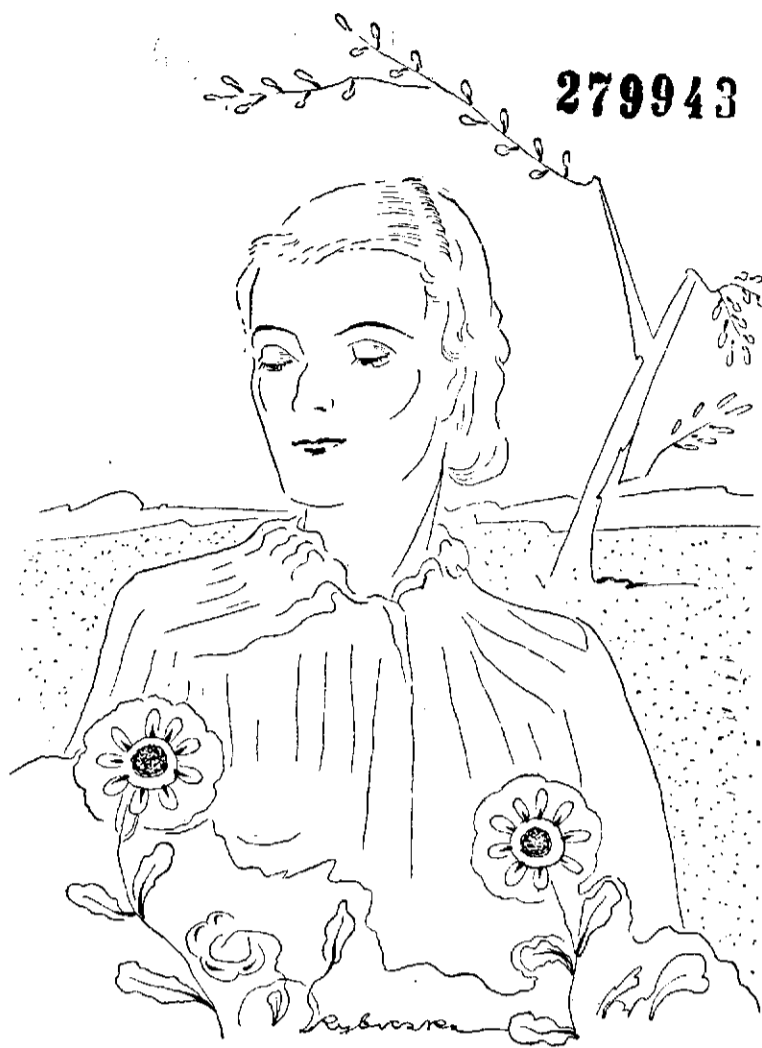
Epoca noastră a fost stăpănită, din cauza nevoilor economice și a ideologiei marxiste, de ideea clasei sociale. Această idee a făcut concurență celei de națiune și e una din cauzele, pentru cari realitatea națională n'a fost înțeleasă în autenticitatea ei, deși s'a făcut atât caz de ea. Clasa socială e în primul rând o unitate economică și tendințele ei sunt internaționalizante. Din cauza aceasta, Marx a ajuns la teoria „suprastructurii” și la materialismul istoric, lăsând la o parte, natural, instinctele sângelui său, cari, la ei cași la orice creator, au avut primul cuvânt. Din pricina husterului acestuia al clasei sociale în secolul trecut și în al nostru, realitatea etnică a pierdut ca înțelegere. Și e mai ales un aspect al națiunilor, care a pierdut mai mult. E vorba de provincii. Mulți își închipuiau că elementele fundamentale ale națiunii sunt clasele, pe când, în realitate, aceste elemente sunt provinciile.

Elementele caracteristice ale națiunii sunt provinciile, regiunile organice, sintezele istorice regionale, „fările” unei țări. Clasele sociale sunt împărțiri oarecum verticale ale omenirii — ele sunt ca un fel de straturi geologice asemănătoare pe tot globul. Provinciile sunt împărțiri mai degrabă orizontale — ele sunt pitorești sau specifice. Și clasa socială și provincia se aseamănă doar în faptul că nu sunt unități independente. Clasa socială depinde de altele; provincia, ori cât ar fi de respectabilă, nu e atât de dezvoltată pentru a forma desine însăși o națiune și a fi ceva autonom. Realitatea cu adevărat autonomă e numai națiunea. Chiar în vremea legăturilor internaționale de azi, națiunea a rămas ceva autonom ca realitate spirituală, într'u cât e deplin constituită ca națiune. Ea ar juca, în acest sens, rolul pe care Aristotel îl dădea „statului”, care, din toate realitățile sociale, este, după el, singura ce poate trăi singură...

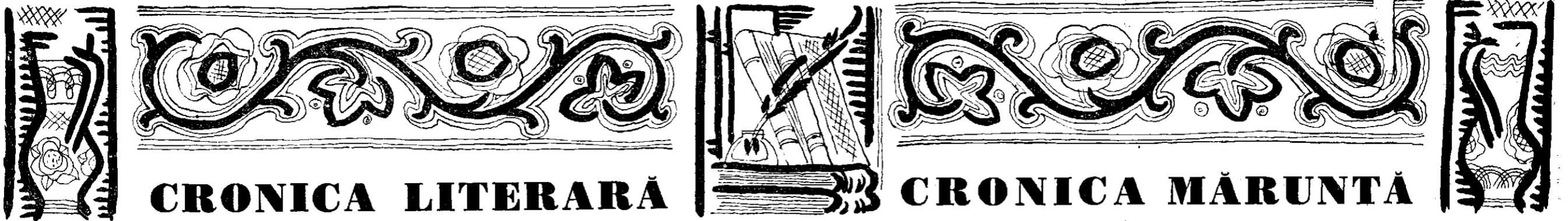
Totul e ca provinciile să fie delimitate organic și nu artificial, pur administrativ. În cazul din urmă, avem un fel de „provincii” desenate pe planșetă ca statele din America. Presupunând însă că unei provincii i se respectă contururile naturale, istorice, acelea între cari respiră cu specificul și economia ei, e ușor să se vadă că ea este indispensabilă pentru a cunoaște etnicul. Desigur, o provincie e și o unitate economică, dar nu în felul în care e o clasă socială. Provincia e o realitate economică în sensul că trebuie să aibe condițiile economice ca să poată dura și prospera. Dar provincia e în fond o realitate spirituală. În această calitate a ei, este constitutivă pentru etnic, înțelegerea ei ne ajută înțelegerea etnicului și, în orice caz, acesta nu poate fi înțeles ignorând provinciile.

De ce? Pentru că aici apare una din înfățișările cele mai curioase ale realității naționale, care înfățișare interesează nu numai sociologia, ci și logica. Și anume: o națiune reprezintă ceeace logicienii numesc o noțiune individuală — căreia adică nu-i corespunde, în fapt, decât un singur obiect. Dar trebuie să adăugăm că o națiune e în același timp și ceeace logicienii numesc o noțiune colectivă. Noțiunile obișnuite, cele generale, sunt formate prin excluderea caracterelor individuale și însumarea caracterelor comune ale unor obiecte asemănătoare. La noțiunile colective însă nu e așa. „Noțiunea colectivă nu exclude părțile diferențiate ale unui grup de obiecte,

(Urmare în pag. 3-a)

Scriitorii contemporani: Georgeta Mircea Cancicov de Rybiczka

CRONICA LITERARA

CRONICA MARUNTA

de CONSTANTIN FANTANERU

IULIAN VESPER:

Primăvara în țara fagilor, roman

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”

Înainte de prezentul roman, d. Iulian Vesper ne-a fost cunoscut prin trei volume de versuri („Echinoc în odăjdi”, „Constelații”, „Poeme de nord”) și prin activitatea, alături de d. Mircea Streinuțiu, în echipa tineretului literar bucovinean, de după război. Încă din 1933, sub răvna acestor doi, ia ființă „Colecția Iconar”, amplificată mai apoi în editură, cu aproape 30 de plachete și volume tipărite. D. Iulian Vesper a dat, deasemeni, sprijinul multor reviste bucovinene, la care a colaborat cu stăruință. Este de subliniat răspândirea în numeroase direcții a muncii acestuia literare, fiindcă ea îl arată pe autor animat de o înțelegere în istorie a culturii, depășind simplul proces individual de creație.

Scriitorii bucovinini formați de după război, vor să dea expresie prin artă sufletului provinciei lor, participând lucid la silința ei de a ieși de sub amintirea stăpânirii germane și de a se purifica în duh românesc. Așezați la răspântie de istorie, entuziaștii literați își simt pe umeri o misiune. Forțele lor se exaltă și se manifestă deopotrivă, în poezie ca și în roman, sau pe tărîmul agitat al apostolatului cultural. Chipul Bucovinei, concretizat în scrisul lor, este cel țărănesc în primul rând, adică cel fundamental românesc, aurcolat de tainele pământului, și cel istoric luminat de luceafărul semet al legende-

Compus de autorul acestor versuri-romanul „Primăvara în țara fagilor”, vom spune de la început că satisface cu prisosință cerințele genului și nu rămâne cu nimic dator lirismului care l-ar altera. Dealtminteri cartea impresionează printr-o frumoasă realizare în hotarele speței, încât n'ai bănuși că este producția unui liric și a unui animator în același timp. Exaltarea și voința de documentare geografică și istorică au fost lăsate voite pe plan secundar, autorul urmărind, înainte de orice, împlinirea unei opere de artă. Și a izbucit în bucurător pentru o tendință a literaturii românești actuale de a cuceri un echilibru formal și de a sui facultățile creatoare pe un podiș de contemplație mai liber și mai ordonat. În sine, romanul nu e altceva decât „o primăvară în țara fagilor”. Ogorul, pe care în poeme, se cuvine să-l iubim ca Iisus, este acum proprietatea unui țaran care are trei feciori și o femeie sdravână: „Gospodăria lui Artemi Andronachi se ridică masivă și cuprinzătoare, în vatra satului, unde ulița strămtă se lasă de pe colnic, ocolește iezorul și coboară povârnișul pripuriu din spattele casei. Dincolo e drumul cel mare al Vorzeilor care vine dela Rădăuți și dă în șoseaua națională. Din vale, șura și grajdurile nu se zăresc; pomătul cu perii rotași și cireși acoperă până de departe vederea. Spre miază-ză, porțile svelte cu haizășuri bine drănițite îi dau un aspect de belșug și vrednicie. Stoguri înegrite de ploaie păzesc intrarea în livadă. Din cedac, priveleştea se deschide peste câmpul liliachiu până în luncile negre ale Sucevei și înălțimile munților topite în sidet violet”.

Pe unul din cei trei feciori, pe Mihai, țaranul Artemi Andronachi, l-a dat la școală secundară; în ultimii ani ai războiului, Mihai a luptat ca ofițer, iar odată cu stăpânirea românească, el studiază la universitatea din Cernăuți, literele. Vlăstarul de țărani n'a rezistat însă fizicește încercării războiului și procesului desrădăcinării, încât își pregătește cât mai eroic moartea sa de tuberculoză. Vor veni după el, la oraș, părinții, să-i ia trupul, ca să-l înmormânteze primăvara, în cimitirul satului. Dintr-o tinerețe umilită astfel de moarte, Mihai a lăsat cărțile și caietele, pe care fratele său, Iraeli, robustul flăcău de la cornele plugului, „seara, când se întorcea de la cosit, potriviva lampa și după ce le răsolia pe rând, începea să le citească. Erau trei caiete de versuri, câteva piese de teatru și două caiete cu rezumate din diverse lecturi”. Mai era și un block-notes în care Mihai notase: „Bucovina va exista unitară în literatură sau nu va exista. E un adevar pe care îl văd tot mai clar. Colegii mei nu vor să știe lucruri de astea; cu atât mai rău pentru ei”.

De ce a pus d. Iulian Vesper pe eroul său să se întâlnească cu moartea? Că tălc are ea în economia romanului? Părinții și frații nu se turbură și nu-și clatină echilibrul. E primăvara și cartea se termină cu pregătirea de nuntă a lui Gheorghe, fratele mai mare. Dar morții nu trebuie să-i căutăm niciodată sens. Ea este, pur și simplu. Poate că în romanul d-lui Vesper, ofilirea lui Mihai, deslăsat de la vatră, și prosperitatea fraților rămași pe ogor, au rostul să sublinieze mai viguros permanența vieții de lângă pământ și subțrezenia celei orășenizate. Nu stăruim însă asupra acestei semnificații. Viața clocește în paginile cărții luminată de adânci străvezimi, și peste ruinele presărate de război, peste dezastrul maldiei, dincolo de destrămările cu cari s'au întâlnit de veacuri locurile și oamenii, — domnește atotbiruitoare primăvara, — eterna primăvară din țara fagilor.

Iulian Vesper

lor. Poezia plugarilor deci, și a prezenței strămoșilor vii lângă brazdă și în memorie :

Țărani scunzi, în zile prelungi, ară un
Ipământ nesfârșit
Până vor da de un cer împietrit,
Unde cuțitul plugului să spintecă'n două
Zorile muncii rodnice, nouă.
Ara-vor câmpurile dela Răsărit la Apus,
Brazdele-or fi drumuri pentru viețile noastre
Pentru glotașii ce-au dus
Legenda pământului sub tample albastre.

(Pământ negru, în asfințit, din „Constelații”).

Simțirea poetului nu băjbăie nicăieri și nu este în căutarea conținutului, fiindcă, după cum observă d. Mircea Streinuțiu în prefața la „Poezii tineri bucovineni”, volum apărut pe vară la „Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, d. „Iulian Vesper s'a impus prin lirismul său rece, lucrat în metal tare, cu sunet nobil”, — și „a ajuns la o formulă proprie în poezia sa, care prelucrează în versuri pregnante puternică tematică a pământului și a morții”. Iată căută claritate într'un „poem pentru iubirea ogoarelor” :

Să iubim ca Iisus singurățatea
tăcută a ogoarelor
Pentru înfrățirea duminicală a oglinzilor
cerești cu fața întunecată a pământului,
Pentru rânilor de seară, de noapte și de zi,
Pentru sărbătorile țărâni atăt de aproape
de frunțile și privirile morților.
Pentru sufletul și dinimțele ogoarelor,
Tălmăcind pașii semănătorilor
în primăverile grave ale vieții,
Mărturisind nașterea grăului, tăcerile
Inenăscute.

Și tinerețea tristă a luceafărului
în liniștea lui verde.
Să iubim ca Iisus liniștita înviere a pâinii
Sub zorii scunzi în luminata creștere a lutului
Și pentru strălucirea în hotarele fără sfârșit
Grăul înscapat se roagă singurățatilor lui
Ipământene.

NOTE DIN GRECIA de Al. Rosetti

„Note din Grecia” de d. prof. Al. Rosetti, aduc o prețioasă contribuție scrisului românesc și o frumoasă podoabă literaturii noastre de drumete.

Clare și evocatoare deschideri spre zările clasice ale unui pământ care a fost locaș și sanctuar al culturii umane, paginile d-lui prof. Al. Rosetti reconstituie cu pregnanță și fidelitate emoțiile, reflecțiile și tihnitoarele întâzieri ale călătorului, avertizat, prin locuri pline de măritorii istorice și artistice.

În „Note din Grecia”, d. Al. Rosetti reușește să transpună hărțile vibrațiile prezente la fiecare contact cu peisajul și cu urmele străvechii civilizații și arte eline. Șase plănșe minunate așezate realizează sugestive aspecte și imagini într-o ireproșabilă tehnică grafică.

TEODOR SCARLAT

Una din frumoasele tipăriți ale anului literar încheiat este și romanul d-lui Teodor Scarlat „Viața la întâmplare”, apărut la „Cartea Românească”. Operă de tinerețe, exprimând preocupări și simțiri tineresti, publicarea cărții d-lui Scarlat dovedește o deosebită atenție acordată scriitorilor noi, în efortul lor de încadrare în creația contemporană.

ARTUR GOROVEI

În editura „Vremea”, a apărut romanul d-lui Artur Gorovei, intitulat: „Zburcolum un suflet nou — jurnalul unei femei”.

R. DONICI

În biblioteca „Vremea”, va apărea în curând un volum de schițe umoristice de Anton Căhov, în traducerea d-lui R. Donici. Volumul va fi intitulat „Necazurile vieții”.

Premiul „Universul literar”

Am anunțat cititorii că „Universul literar” a instituit un concurs pentru cea mai bună critică a personajilor: 1) Iky Iankl, din romanul „Fundacul Varlamului”, de Ionel Teodoreanu (ed. „Cartea Românească”), și 2) Moise Dinerman, din romanul „Două chemări”, de Octav Dossila, (ed. „Cartea Românească”).

Lucrarea care va fi socotită cea mai bună va fi premiată cu suma de lei 5.000 (cinci mii).

Alte cinci lucrări menționate vor primi premii în cărți literare.

Vor putea să se prezinte la concurs toți cititorii revistei noastre, afară de publiciștii al căror nume e cunoscut în literatură.

Lucrările nu trebuie să depășească în întindere trei pagini de coală dactilografiate.

Termenul de predare este 1 Martie, a. c.

Urmăriți alte precizări în n-rul viitor al revistei.

Șezătoarea scriitorilor tineri la Sibiu

Duminică, 15 Ianuarie, a. c., va fi în sala festivă a prefecturii Sibiu, șezătoarea scriitorilor tineri, organizată de revista „Universul Literar” și de gruparea intelectuală „Thesis”.

Vor conferenția d-nii: prof. univ. N. I. Herescu, Dan Botta și prof. Al. Dima.

Vor citi din operele lor scriitorii tineri: Mircea Alexiu, Șt. Baciu, I. Bălan, I. N. Belca, Virgil Carianopol, Constantin Fântăneru, Ioan Th. Ilea, Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, Ionel Neamtu, Victor Popescu, Licu Pop și Radu A. Sterescu.

Intrarea cu invitații speciale.

AL. RAICU

După cum am anunțat, cel de al 4-lea volum care va apărea în „Colecția Universul Literar”, va fi „Hronic” — cartea de versuri a poetului Al. Raicu. Cunoscut din paginile diverselor reviste literare, d. Al. Raicu face parte din aceiași pleiadă de scriitori tineri din care s'au desprins Virgil Carianopol și Teodor Scarlat.

Poemele sale se mențin pe linia împede a versificației clasice, în care însă aduce un material proaspăt și luminos de viziuni și imagini.

Volumul care va apărea în curând în „Colecția Universul Literar” se caracterizează prin același melodiios tonalitate lirică, pe care cititorii o cunosc din poeziile publicate în paginile noastre și credem că se va bucura de o frumoasă primire de public.

ANTON HOLBAN

Anton Holban a murit atât de timpuriu, încât este foarte normală poziția de așteptare în care ne situăm încă față de opera lui. Știm că între manuscrisele rămase de la el, se află un „Studiu critic asupra lui Marcel Probst” și romanul „Jo curile Dianei”. Volumul „Halucinații”, tipărit de „Vremea”, înmănunchează bucăți apărute unele prin reviste. Timpu același o limpezire decisivă asupra valorii literaturii lui Anton Holban. Prețuitorii săi îl vorbi până la urmă credincioși, la clar admirativa lor va erge în fața constatării că opera rezistă verificării, că metoda e-a analiza sufletul clipă de clipă, și strop de strop, a fost unadun cele mai bogate în descoperiri de emoții și adevăruri morale. „Halucinații”, va forma oiecutul unei cronici viitoare.

Al. Bașturescu: Săgeți (epigrame, eptafe madrigale)

Din noianul de volume și volumase de epigrame se desprind recent apărutele „Săgeți” ale d-lui Al. Bașturescu, un frumos volum tipărit în editura „Bucovina” și cuprinzând vroce sută și treizeci de epigrame.

D. Bașturescu este dintre puținii cari nu trag de păr muza. D-a are ingeniozitate și spirit satiric ceea ce este esențial. Multe dintre epigramele d-sale sunt remarcabile. Iată, de pildă aceste muscătoare versuri adresate „Unui limitat”.

Am auzit, și lucr-i cert:
Se stabilește în Săgara,
Ca să justifice ocară
Că-și bate capul... în desert.
sau această ascuțită săgeată:

„Unce divorțate”,
Astăzi doi și-au cerut îona
Și alergarea-i aproape.
Dintre dăpșii cine și-e
Fericitul ce-o se... scap.
La fel de crude sunt ele patru versuri adresate „unui funcționar”:

Că'n serviciu-ai fost instit
Asta-i lucrul tău murit,
Căci în suibă dumnia
Nu făcși... două peie.
Epigrama d-lui Bașturescu de cele mai multe îi foarte usturătoare.

Joc de cuvinte ori sără puter-nice, săgeata domniei sale pornește totdeauna dintr'un arc bine întins și nimereste înțimia țintei alese.

RAINER MARIA RILKE

Din celebrul poet german Rainer Maria Rilke, s'au făcut la noi diferite traduceri. Ultima culegere apărută este a d-lui George Fonea, care tipărește la „Cernăuți” un frumos volum ilustrat de d. R. Sybiczka. Una din cele mai cunoscute poezii, „Ceas grav”, se înfățișează astfel:

Cine plânge acum, undeva,
într'o parte a lumii,
Zadarnic plânge prin lume,
Plânge în mine.

Cine râde acum, undeva, într'o parte a nopții,
Zadarnic râde în noapte,
Râde de mine.

Cine umblă acum printr'o parte a lumii,
Zadarnic trece prin lume,
Vine spre mine.

Cine moare acum undeva, într'o parte a lumii,
Zadarnic moare în lume,
Se uită în mine.

VICTOR SDE

„Spălătoreasa Morfo”, roman de Victor Sde, tânărul poet și scriitor, va apărea în curând la una din marile edituri din Capitală.

Amintim că d. Victor Sde a mai publicat volumele „Inebare de siele”, versuri (1932), „Vedenii”, versuri (1935); „In Artaria” și „Epopoa albă”, waderi după Huc și Rouquette (193).

JUL GIURGA

Am scris deseori cu prețuirea cuvenită despre frumosa activitate de traducător dinimba engleza a d-lui Jul. Giurga, care a îmbogățit literatura noastră cu prezentarea operelor căr mai de seamă ale scriitorilor mdrni din Anglia și America.

De sărbători, d. Jul. Giurga a publicat: 1) Hanul lui Almayor, roman de Joseph Cora; 2) Ori-zont pierdut, roman de James Hilton; Kim, roman în 2 vol., de Rudyard Kipling, ed. Ilia; Măntănie, roman de Florence Barclay; Terzbre, roman în vol. de Galsworthy, ed. Ilia.

În curând va apărea romanul „Emigranții”, de John Bojer, operă înconunată cu premiul „Nobel” și premiul „Academiei franceze pentru roman De asemeni d. Jul. Giurga va tipări traducerea romanului „Easter Sun”, al lui Peter Netoe și romanul „Vânt de răsărit: vânt de la apus” de Pearl S. Buck, deținătoarea premiului „Nobel” pe 1938.

Artă primitivă și artă populară

(Urmare din pag. 1-a)

enigmaticul ei înspăimântător și de de'a ntregul asociat, în timp ce arta populară nu poate fi concepută decât în și prin comunitate.

Punctul de vedere psihologic și dinamic folosit mai sus, ne duce însă la o diferențiere mai importantă dintre arta populară și cea cultă pe care o însemnăm acum și care se aplică mai ales domeniului atât de întins al poeziei și muzicii populare. E vorba anume de caracterul am spune, veșnic „deschis” al creației populare, în timp ce creația cultă se închide, fazle ei odată parcurse se cristalizează și sfârșesc sbaterea cu opera pe deplin și pentru totdeauna construită. Un continuu dinamism la creația populară, un statism increment la cea cultă. Caracterul a fost observat pe tărâmul poeziei populare mai ales. Printre cei cari l-am accentuat în deosebi avem de citat pe Steinhil pentru care „voicunea, nestabilitatea și

fluiditatea” operei populare se datorează legăturii strânse dintre viață și poezie, care n'a apucat să se constituie în opoziție și izolare față de dinamismul vital. Psihologul citat poate dar, cu multă dreptate, să observe despre poezia populară că „ea nu este o operă, ci o putere, numele ei este nomen actionis” 1) că nu există deci poezii populare, ci numai procese de creație populară. De aceea e imposibil a fixa definitiv o poezie populară printr'un text static surprins într'un moment trecător al evoluției ei. Ceva mai târziu, un alt cercetător Fr. Zimmer accentuând și mai mult acest caracter îl socotește ca specific conceptului poeziei populare care duce o viață nestabilă, plină de schimbări, prescurtări, largiri ce nu mai conțene. Procesul acestor modificări a părut esențial și altor studioși. El nu se mărginește însă numai pe domeniul

poeziei populare. Mzica îl cunoaște de asemenea una care trăiește în organicism și dezvoltare. Melodia secează și se recrează mereu. Glegătorii de texte și melodii populare nu surprind altcevalăcăt clipe trecătoare, ce se lepășesc neconștient, dintr'un proces ce curge fără odihă. Imaginea curentului e deaceea deseori folosită ca metaforă a acestui caracter al operei populare. Să mai observăm deci producerea fenomenului și cazul repetării modelurilor i cusături, țesături, încreștări în lemn etc. unde modificarea apare de asemenea dela ne, înconștient din mâna lucătoare.

S'ar putea pune utilizând un termen a filosofiei carteziene, că ne lădm în fața unei „creații continue” ce se împlinește în fiecare moment al vieții operei și deosebire de arta cultă cre ne oferă exemplul unei creați încheiate odată pentru totdeauna.

Termenul care corespunde lui „nomen actionis” aplicat de Steinhil poeziei populare, ridică însă nedumeriri intrucât

șterge granițele dintre „creația” și „circulația operei. Creația ar fi numai actul prin care opera apare în imea spiritală și o făptură încă nu deplin încheiată, ei puțin schițată în liniile esențiale și permanente. Circulația ar cuprinde lunga seria momentelor ulterioare creții prin care această se addează organicismelor sufletește care le parcurge fără a s modifica fundamental. Lina dintre creație și circulația ar merita deci a fi menținută și termenul de creație conaună eliminat ca neadecvat. I multe cazuri într'adevăr structura conservatoare a spiritului popular sprijină această păr. Creația populară se modifi numai în elementele ei secundare. Nu este însă mai puțin adevărat că întălmim și preșul contrariu când înrăurea circulației se dovedește de vie încât nici nu mai putem recunoaște creația inițială.

L. DIMA

1) P. Levy: Gchichte des Begriffes Volkslied

Moartea lui Ian

de ANA LUCA

Ca de obicei, Maria nu gândea lucrurile acestea în parte; le trăia global. Nu credea că are dreptul să sufere. Iși învălăia durerea în ea, ca și atunci când ieșea zămbind din camera pedepsei: vina era egală cu pedeapsa; suferința pedepsei egală cu rușinea.

Nu avea dreptul. Dar simțindu-și durerea ei, ca numai a ei, asta o lega și mai mult de Ian, îi învederea și mai mult prăpastia pierderii. Se închisese ochii cari o vedeau și o cunoșteau; singurii. Din toți ceilalți, nimeni nu avea ochii deschiși pentru ea, nimeni n'o privea în așa fel ca să o vadă, așa cum era în adevăr: Maria. Toți o știau pe dinafară, Maria, de totdeauna. O știau și n'o observau. Și ochii care o priveau, nu vor mai fi. O bătuase iarăși viața și ea stătea grămădită sub pedeapsă, fără să-și simtă dreptul de-a se desera, de a se revolta.

A trecut din iatac în antreu, și stătu la îndoială. Ar fi vrut să crape puțin, numai puțin ușa salonului. Se auziră glasuri înăuntru, glasuri de bătrâne. Fata apăsă încet clanța și întredeschise ușa. După spate recunoscu pe mama Rusu și pe spălătoreasă care, nu știu ce făceau aplecate peste pat. Zări capul lui Ian căzut peste marginea patului cu bărbia în sus, acoperită cu barba măruntă, barba lui de Crist. Pe podele lângă pat, un lighean din cari eșeau parca aburi.

Reînchise ușa fără zgomot. Ar fi putut intra, nu-i era teamă de cele două femei, dar bănuie ce fac ele, și că trupul lui era gol. Eși în ceardac. Întâmplarea o depășea. Tot nu putea să se convingă deplin că Ian nu va mai umbla niciodată, nu va mai vorbi. Cum nu se știau femeile acele așa umble cu trupul lui, așa? Acela era Ian, totuși. Văzuse atâtea morți, atâtea cadavre Maria, și acum, parca întâia dată, nu putea să creadă în moarte.

Vremea era învăluită într'un calm de puf; nori aburii, nemișcați, lăsa să se întrevadă soarele ca un diamant peste care a căzut un văl subțire. Privind toate acestea, Maria a avut același sentiment pe care l'a citit mai apoi în cărți, pe care alții mai 'nainte ei l'au încercat, cu aceeași întrebare: cum mai putea natura să-și continue cursul ei nepăsător? Și soarele putea lumina la fel? Va merge la fel și va apune desează tot așa, ca în fiecare zi, acum când Ian nu mai făcea parte din lumea asta?

Dar dacă Ian nu însemna nimic pentru natură, adică pentru Dumnezeu, Ian care era cel mai minunat lucru din toate câte rămăneau acum aici, în urma lui, atunci ce însemnăteau puteau avea ceilalți, ea însăși? Și-i fu frică parcă, și frig simțind această nepăsare, această disociere dintre forțele 'veșnice și oameni, sărmanii, cari se roagă zilnic pentru viața lor.

De cum veni din oraș, Dorina se așeză la mașina de cusut. Spre prânz se înapoiară fetițele. Dorina probă pe ele rochițele însălate. Avea mare zor; trebuia să mai coase și pe ceea a d-nei Bratu și pentru ea însăși. Fetițele se măsuară una pe alta pe când li se probau hainele cernite. Erau pline de importanță; făceau un tot cu marea întâmplare.

Horia spuse d-nei Bratu că dricarul va veni personal după masă. D-na Bratu trecea prin iatac, se așeză câteva secunde ca să plângă, își amintea de vreo treabă și ieșea.

Au luat prânzul fiecare unde și cum nemeri, fără să se așeze. Horia cercă la un moment dat să declame un discurs despre inutilitatea deslănțuirii durerii și foloasele înfrânării, dar discursul lui era complet inutil, căci fiecare își ve-

dea de treburi, și erau destule.

Maria privea toate, asculta toate și i se păreau vorbele, treburile, toate mișcărilor oamenilor, un lucru tot atât de ciudat ca și mersul soarelui, al firii întregi. Nu se putea împăca cu faptul că nu încremeau toate ca Ian, întins, înțepenit pe masa din salon. Și-i părea parca rău că nu împietreau toate, pentru că desigur, lumea va fi de aci înainte mai urâtă, mult mai urâtă așa, fără Ian. La ce mai trebuia lume, la ce mai trebuiau toate, haine de doliu, dricar, la ce mai foloseau treburile pe cari le continua ca în ori ce zi, d-na Bratu? Ar fi fost mai bine să împietrească acum toate, acum, așa cum Ian pe masă

în salon; acum tot mai era ceva; pe urmă nu va mai fi nimic.

După ce a terminat de rânduit în sufragerie, a eșit iar în ceardac, să mai privească pe geam, în salon. De dimineață încă avea gândul stăruitor să intre, să se găsească singură în fața lui, a celui adormit. Era acum un moment foarte prielnic.

Fetițele plecaseră cu gardianul la fratele d-nei Bratu să vestească nenorocirea, și să-i poftască să dea o mână de ajutor; iar ele rămăneau să doarmă în noaptea aceea, poate și cea următoare, acolo. Să nu mai ia și ele parte la priveghi și la lacrimi. D-na Bratu s'a lăsat și dumneaei puțin pe pat, să mai treacă durerea de cap, dar nu-i fu de folos căci uruia mașina de cusut. Ce era să facă? Dorina nu putea lăsa lucrul, că era mult.

Maria a intrat în antreu. Nu era nimeni nici pe acolo, nici pe afară. Ușa dela salon era închisă. A deschis-o încet și a intrat, apoi a reînchis-o.

Se vedeau de sub cerceafurile atârând jur împrejur, picioarele celor două mese unite. Oglinda mare dintre geamuri, și cea de de-așupra etajerei erau și ele acoperite cu cerceafuri ca să nu se reflecteze mortul și să se multiplice astfel; o superstiție. Pe piedestalul de lemn, cu piciorul mai scurt înădit cu o carte, o lumânare groasă, rămasă de la botezul Domniței, își juca flacăra în vântul ce străbătea prin geamurile deschise.

Supus, așa cum îl așezaseră, stătea Ian, spălat, pieptănat, îmbrăcat în hainele lui negre, totdeauna așa de curate. Nu era schimbat decât prin faptul că i se trăsese parca pielea peste nas și pomeți, în jos, de-o parte și de alta a obrazilor. Așa de palid, aproape era și

mai înainte.

Maria ocoli masa pe la picioare. Ii era teamă să n'o surprindă cineva, ca și când comitea un furt. O știa și prezența lui Ian. Nu se obișnuia cu gândul, că se putea mișca în fața lui, fără ca el să-i însemne mișcările, privirile. Răceala morții dădea forme duritate de piatră; nările erau parca ceva mai prelungite și bărbia lăsată, trăgea puțin buza de jos; dar fruntea era tot așa de albă, în conturul părului negru, ușor involt.

Ah, urmele ochelarelor, rămase vinete de-o parte și de alta a nasului!... Drăguțul bădia Ian! Ce mic, ce cuminte seceea! Cine l-a înșelat? Cine l-a nedreptățit? Cine a putut să fie mai mare decât Ian, ca să-l răpuie, să-l facă să stea aici culcat, în neputință de a se ridica, așa la îndemâna ei, a oricui?... Desigur că și acum Ian era tot așa de inteligent, tot așa de pătrunzător de oameni, numai că încremenise totul, dar era același, cu aceeași valoare. Nu putea concepe Mria că în acel moment, în camera aceea, în preajma lui Ian, nu exista ceva cu care sentimentul ei să se lege; ceva conștient care s'o înțeleagă, s'o vadă așa, cu toată durerea ei, cu toată dragostea, cu toată pierderea ei. Că a venit aici, în odaie, pândind un moment de singurătate, că îl privește cu ochi plini de suferință ultimului salut, că a intrat tiptil, cu acest gând: de a-și lua în taină, între ei doi, ramaș bun, asta nu se poate să n'o știe Ian, acolo în lumea în care e acum; nu se poate să nu creeze acest lucru o legătură între conștiințele lor, pentru veșnicie.

Maria le simte toate acestea în afirmativ; negația nici nu-i trece prin minte.

Ar fi putut acum, de adio, să-i sărute pleoapele închise, sau fruntea... Fruntea lui Ian. „Ce diamant strălucea acolo, sub fruntea ta, Enică?” i-a spus odată d-na Bratu; și Maria de atunci mereu

vede fruntea lui Ian strălucind ca un diamant, nu ca astea de pe inele, ci ca un diamant pe care nu l-a văzut nimeni vreodată.

Ar putea, sigur, s'o sărute acum, fruntea aceea. Dar de ce s'o facă? Pentru că acum Ian nu se poate mișca, și pentru că nu-i e teamă de privirea lui? Ar fi laș lucru să facă asta.

Și bănuiește că Ian își dă seama de toate acestea, că a crescut, pentru acest gând, în stima lui. Se înalță în vârful picioarelor și atinge cu buzele mâna rece de de-așupra crucii. Vai nu, hotărât, Ian nu e aici, a plecat unde... Măna, ca și de sigur tot trupul lui, e o piatră rece, parca umedă de rece ce e. Maria s'a îniorat de un altfel de sentiment. A zart în închiderea ochilor, cât a sarutat mâna aceea, un gol care paralizează gândurile, un nimic, ca un refuz al oricărei priviri înăuntru, al oricărei judecări. Zărise acel întineric, așa de respingător, în cât nu vrem să întovărășim în el pe cele mai scumpe ființe. Atingerea aceea i-a pătruns în sânge ca un narcotic care i-a amorțit dintr'odată toate sentimentele. A mai stat o secundă, buimăcătă, și pentru că nu mai putea simți nimic din legătura dintre Ian și mahnirea ei, a eșit din odaie.

Spre înserat, sgomotul docarului, săltat pe pietrele străduței, din dărătul casei, avu răsfângere în nervii tuturor ai casei. Sosea talaie. Babele se îngrămădiră în dosul ferestrelor, servitorii nemeriră care cum îi veni mai la îndemână, în preajma stăpânului sinistrat, Maria înfiorată toată, se dosi după un stălp de ceardac.

D-na Bratu, cu fața boțită, strângând amândouă buzele între dinți, se grăbi într'un timp înțepirea trăsuralică. Au venit după ea și Dorina și Horia, — erau acolo și soțul Dorinei și cumnata, nevasta fratelui d-nei Bratu. Trăsuralica veni până aproape la mijloc în sus, ca pe o vergea metalică. De mirare cum de n'a

căzut în drum. L'au susținut cu toții să scoabore, să urce scărița în ceardac, și au intrat prin antreul din față, în dormitor.

Cumnata încercă unele cuvinte de îmbărbătare; trebuie să fie tare pentru ceilalți copii, pentru fetițe mai cu seamă... El n'o văzu și n'o auzi. Privea rățâcit deasupra tuturor parca ar fi căutat pe cineva, deși se vedea în privirea lui congestionată, că nu vede pe nimeni. Stătea pe scaun, la masa din mijloc. Cineva se grăbi să-i aducă un pahar cu apă. El sorbi o înghițitură. Nu scosese nici un cuvânt. Respira grozav de obosit. Acum nici ceilalți nu mai vorbeau, nu mai plângeau. Poate că liniștea îi va face bine. Era o înțelegere simțită unanim, de a păstra tăcere, liniște.

Bătrânul încercă să se ridice și săriră mai multă deodată să-l susțea.

— Vreau să-l văd.

Se sprijini de umeri doamnei Bratu, și de partea cealaltă interveni Horia. D. Bratu ținea fața ridicată, parca voia să prindă aer mai mult. Dorina deschise ușa iatacului; ceilalți veneau în urmă. Nu se gândea nimeni să nu fie lângă el, în momentul când își va vedea băiatul. Ușa salonului era închisă. Bătrânul se opri în fața ușei, ca și când ar fi voit să-și adune puteri. Horia întinse mâna spre clanța. În aceeași secundă un strigăt electrizant se izbi în pereții strimței încăperi a antretului, și toată suflarea de acolo se cutremură.

— Nu! — strigă d. Bratu cu un braț ridicat, ce mai tremura încă în aer.

Horia înțepeni cu mâna întinsă; nimeni nu mai sufla. Apoi bătrânul începu să respire iar greu, brațul i se așeză cu înctetinală chinuitoare pe clanța și spinarea i se încovoie.

— Vreau singur.

În pragul ușei deschise încet, cu mâna lui, se opri din nou, — nimeni nu putu intra după el, — se îndreptă iar de șale, respiră odată caracteric, apoi tot încetșor, închise ușa cu mâna adusă pe la spate; ușa sună în clanță, și el rămase dispărut înăuntru.

Mariei, care era și ea pe acolo, i se păru că d. Bratu alunecase pe gura unei fântâni adânci, și acum se scufunda, se scufunda, se scufunda...

Pentru cunoașterea provinciilor

(Urmare din pag. 1-a)

ci le primește și pe acestea, menționând intrinsec într'un tot acele obiecte cu individualitatea lor". Noțiunea colectivă „pădurea” nu exclude arborii, ci îi păstrează. Dar tocmai o astfel de noțiune e națiunea. O anumită națiune e deci în același timp noțiune individuală și colectivă. Individuală, fiindcă nu mai e alta pe lume ca ea; colectivă, fiindcă ea nu exclude componentele ei în ceace a-cestuia individual, ci le implică. Dar aceste componente sunt provinciile! Ceeace e specific fiecărei provincii nu se exclude deci din națiune. Aceasta din urmă nu e ceace e comun tuturor provinciilor, ci e sinteza organică rezultată din specificul tuturor provinciilor, chiar dacă între ele ar fi contradicții! Nu discutăm acum dacă e îndreptățită împărțirea, pe care o fac logicienii între noțiuni individuale și generale și nici,

mai ales, dacă la noțiunile colective se păstrează, cu individualitatea lor, obiectele ce ne dau noțiunea. Acceptând fără discuție aceste împărțiri, socotim că ele sunt foarte oportune pentru a arăta ceva despre ființa națiunii și, mai ales, pentru a sugera importanța provinciilor. O națiune anumită prezintă această dublă caracteristică de a fi noțiune individuală și noțiune colectivă. În situația de noțiune colectivă, solidarizează însă în ea provinciile, implicându-le tocmai în diferențierile lor. Iată de ce cunoașterea națiunii trebuie să se bazeze pe cunoașterea provinciilor sau în primul rând pe acestea.

Satele, de exemplu, sunt foarte însemnate pentru a cunoaște o realitate etnică. În sat e mai curat ca oriunde misterul etnic. Dar ceace e specific fiecărui sat, nu se poate spune că intră în națiune. Aceste spe-

cificuri sunt și prea multe și mai ales pot fi accidentale și de aceea nu-s esențiale unei națiuni. Nu tot așa e cu provinciile. Tot ce e element pitoresc, particular, unei provincii, intră în națiunea respectivă. Am putea înțelege națiunea franceză fără sintezele regionale, cari se cheamă unitate bretonă, normandă ori provensală? Am putea înțelege pe Românii fără unitățile particulare ardelenă, muntenească, moldoveană, oltenescă...? Satele sunt punctele vie ale națiunii, celulele ei, dar nu mădulele și elementele fundamentale. Satele devin revelatoare pentru națiune, întrucât se totalizează în sintezele regionale ale provinciilor.

Pe aceste provincii trebuie să se bazeze cunoașterea națiunii încă pentru un motiv, care e următorul: e greu să cunoști un obiect în el însuși, deși uneori, și întotdeauna în cele din urmă, aceasta e necesar pentru a nu-l falsifica. Altfel, regimul cunoașterii e comparația. Dacă națiunile se cunosc anevoie pe ele însele, și pentru că nu se pot compara. Câți pot călători ca să compare nația lor cu celelalte? Se știe ce lumină se face, când se dă puțința unei comparații vii între psihologiile mai multor națiuni. Dar până la a compara națiunile între ele, putem face ceva mai ușor, mai la îndemâna tuturor. Putem recurge la o comparație am zic interioară: să comparăm provinciile între ele. În acest chip, le vom înțelege mai bine pe ele și vom înțelege mai precis etnicul. Se știe de altfel că insiși oamenii simpli, înțelepciunea populară, obișnuiesc uneori să înțeleagă astfel poporul respectiv. Importanța provinciilor pentru cunoașterea unui near rezultă deci și dintr'o necesitate de aplicare a metodei comparative.

Iată, așa dar, de ce trebuie să dăm mai mare importanță provinciilor decât am dat până azi Noi, Românii, am judecat cel mai adesea toată țara după Capitală, după Occident. A fost aici o mare meteahnă de evoluție a noastră în epoca modernă. În acest timp provinciile nu puteau să fie decât sacrificate în mare parte. Ele deveneau aproape un simplu material colonial. Și, odată cu aceasta, în săși înțelegerea nației noastre se anemia până la insignifiere..

Acum lucrurile trebuie să se schimbe. Căci pulsațiile provinciilor sunt pulsațiile națiunii! Stilurile lor duc la stilul complex al națiunii. Viața lor unică colorează unicitatea de destin a națiunii. Fără să mai vorbim de dreptul la viața spirituală pe care îl are provincia ca atare, în ea însăși. Atâtea rațiuni deci pentru o reabilitare intensă a provinciilor. Și suntem fericiți să constatăm că știm literatura a fost inițiator și devansatoare. Literatura română eultă a început prin a declara drepturile limbii populare în locul limbii propuse de teoreticienii și filologii. Tot literatura a infățșat, în operele ei, ființa provinciilor noastre. E timpul ca sugestiile indirecte implicate în literatură să treacă în viața publică și să devină norme organice de viață în unitatea mai mare a neamului și culturii noastre.

K. H. ZAMBACCIAN

VASILE BANCILA

De vorbă cu Henri Matisse

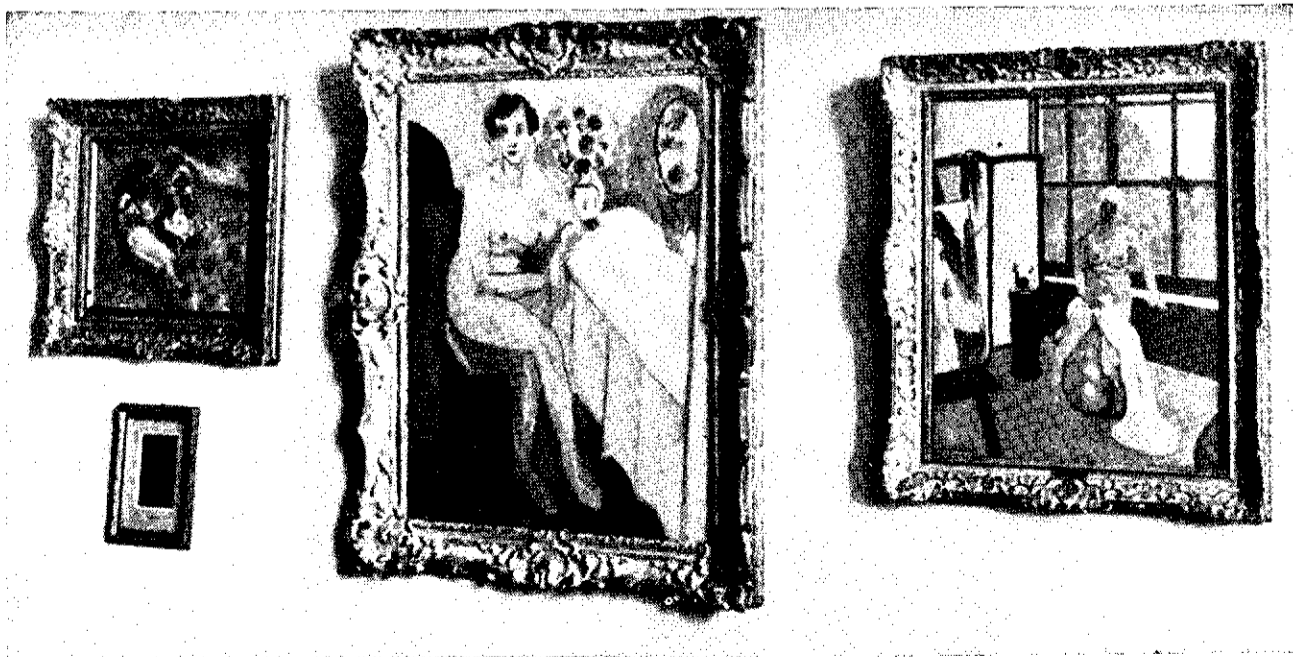
(Urmare din pag. 1-a)

la couleur” al perioadei „fauviste” a ajuns prin simplificare și sintetic la stil și expresiv, ceace ne-a explicat cu alt prilej: „Une oeuvre comporte une harmonie d'ensemble, tout détail superflu prendrait dans l'esprit du spectateur la place d'un autre détail essentiel. — Tous mes rapports de tons trouvés, il doit en résulter un accord de couleurs vivant, une harmonie analogue à celle d'une composition musicale; Pour moi tout est dans la composition. — Il est donc nécessaire d'avoir dès le début, une vision nette de l'ensemble; La tendance dominante de la couleur doit être de servir le mieux l'expression”.

Acest panou decorativ „Faunul și Nimfa” în fața căruia mă găsim în atelierul meșterului, ar fi pentru orice neofit, dar mai cu seamă pentru orice fariseu al artei, o abracadabrantă încercare, un lucru haotic, de un cromatism de somnambul, în sfârșit un lucru lipsit de măsură și în special de desen. Ah! acel desen „clasic” în numele căruia toți nepofții pretind artiștilor o calligrafie poncică și fără viață și pe care orice băeșă de pe băncile unei Academii le-ar putea servi; să-i auziți prin expoziții, pronunțând solemn și pretențios că ei sunt cu arti clasică! Ca și cum clasicii n'au fost și ei renovatorii artei de pe vremea lor; Giotto e revoluționar față de Cimabue, Leonardo da Vinci față de Botticelli, Rembrandt față de Franz Hals etc. etc. și ce frumos spunea De-gas, „Un clasic, c'est un révolutionnaire qui est arrivé”.

Și totuși nimic mai firesc ca această pânză „Faun și Nimfa” care transpune bucuria luxuriantă a unei vegetații tropicale, ce a reclamat o echivalență de tonalități intense, violetul de pe trunchiul arborilor e un complimentar, luminșiș înșorit e potrivit ca să iradieze un galben suav, faunul elementul viril, percutează în roș de un timbru pur și sonor, iar pe epiderma nimfei ondulează nuanțe violacee cu inflexiuni sifedale, iar tot acest acord, se sprijină pe o pedală gravă și dominantă a unor tonuri de albastru cobalt ce serpușesc în albia părului, care se pierde în infinit.

La oricare alt pictor, aceste tonalități ar fi dat, cu siguranță disonanțe și stridențe, căci numai Matisse știe să moduleze așa de fericit, sugerându-ne prin arta sa o plăcere vizuală rară și o calmă voluptate! Matisse deține astăzi acel har divin!

Unii vor zice ce fericită inspirație! Totuși ca să ajungă aici, la trebuit meșterului multă trudă; ne-am obișnuit a accorda inspirației o importanță disproporționată în creația operei de artă și mai mult ne place să ne legăm în așteptarea acestei huri denumită inspirație, dar ea întârzie și nu vine în totdeauna, căci după cum spunea Baudelaire „Inspirația e sora muncii zilnice”.

Pomenind lui Matisse de acest comod argument al celor sterili cari așteaptă totul numai de la inspirație, meșterul îmi răspunde: „L'Inspirație ești la matière, comme le marbre, il importe ce que vous faites avec cela”.

Apoi trecând din nou la panoul „Faun și Nimfa” dela care nu'mi puteam desprinde ochii, îl întreb dacă nu s'ar fi putut încerca un roș mai atenuat în tonalitatea Faunului, meșterul îmi răspunde: „Vous ne changez pas un timbre de trompette, il faut savoir seulement le placer dans l'orchestration, c'est la localité, c'est l'accompagnement, ce sont les rapports qui donnent la qualité”.

La aceste cuvinte ale lui Matisse, îmi reamintesc de celalt demon al culorii, de acel pălmaș al paletei, de freneticul zeu, Eugène Delacroix explicând lui George Sand: „Il y a

dans la couleur des mystères insondables; des tons produits par relation, qui n'ont pas de nom et qui n'existent sur aucune palette”.

Hasard sau inspirație dacă vrei, dar mă întreb de ce le au numai oamenii de talent?

Matisse îmi arată bordura panoului și-mi spune: „Observez le noir de la bordure, comme il est à sa place, autrement la couleur plaquée serait un simple travail de maçon”. Culocrea e pentru Matisse un vehicul care duce la acel ansamblu al câmpului vizual și meșterul nu e preocupat de substanța și preiozitatea materiei în sine, cât de raportul unui ton cu altul, din care emană acea splendoare, strălucire suavă și radiantă și oricât de neversosimil ar fi, un ton raportat la obiectul în sine reprezentat, Matisse nu ține în seamă atât culocrea locală, cât ansamblul și expresivitatea”.

Matisse termină prin a-mi spune: „La couleur ne doit pas vous donner la sensation matérielle d'un beau cuir de Cordoue, la couleur doit aboutir à une expression pathétique, eux ils restent des artisans on doit avoir la flamme d'un artiste”.

K. H. ZAMBACCIAN

VASILE BANCILA

Plastica

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția „Grupul Nou“

ȘTEFAN CONSTANTINESCU
C. C. CONSTANTINESCU
NICULAE CERNESCU
BORIS CARAGEA
A. DEMIAN
NICULAE ENEA
LUCIAN GRIGORESCU
AVACHIAN HRANDT
IONESCU-SIN
PAUL MIRACOVICI
CASSILDA MIRACOVICI
ALEXANDRU MOSCU
ADINA MOSCU-MELINTE
O. NICHIFOR
BORGO PRUND

Cățiva artiști din cei mai aleși expun în sala „Universului“ operele lor cele mai recente. Fără program și de aceea cu unul foarte vast, pictorii și sculptorii aceștia, aceiași de altfel, cari au expus de atâtea ori sub alte denumiri, nu au pretenția de a aduce nimic nou deocamdată, decât o omogenitate care a lipsit celor mai multe grupări până acum. O grupare e sau în slujba unei concepții careia se refuză publicul, și atunci capătă caracter demonstrativ, revoluționar, cum au fost impresioniștii sau pleiada lui Manet, Cézanne, în Franța sau e pur și simplu o asociație care nu are ca scop decât desfacerea unei producții exagerate.

Primii își vor adăoga meritu clemente noui și vor avea întotdeauna ușa deschisă pentru cei tineri și cei valoroși. Cei din a doua categorie, vor fi întotdeauna geloși de nouii veniți și își vor păzi titlul de membru mai vechi cu aceeași înverșunare cu care și pășesc negustorii vadul. De aceea nu cunosc un exemplu de grupare, salon, asociație plastică să nu fi sfârșit în ankiloză și în sterilitate, în cele din urmă.

Ștefan Constantinescu Peisaj

Trăim azi o epocă neobișnuită; trăim revoluția cumințeniei, a reînnoierii. S'au făcut „experiențe“ de tot felul, ispita de a deveni „artist“ creștea pe măsură ce părea mai ușor, sau că e nevoie de o efort minimă. O lume întreagă de cucoane, domnișoare și tineri precoce rafinați au dat năvală în academiile, în atelierelor artiștilor și cu câteva vagi noțiuni de — știu eu? — meserie s'au etichetat pictori, sculptori și încă din cei mai... moderni. Acestea, apoi o relaxare din ce în ce mai accentuată a conștiinței artiștilor, au făcut necesar un spirit revoluționar însă constructiv, o regrupare a tuturor celor chemați și a celor cari sunt socotiți ca naideji. Astfel — deși pare paradoxal — acei artiști de azi cari își întorc privirile spre marea tradiție a picturii, au căpătat semnificația revoluționară a reinnoierii. S'a dărmătat atât de mult, se știe atât de puțin, încât generațiile de acum nu au nici un ceas de pierdut. E imens de refăcut, de construit. Aceasta este spiritul în care „Grupul Nou“ continuă să lupte pentru un ideal pe care — răsleți — fiecare dintre noi l-am urmărit, luptă ale cărei mărturii le-am înfățișat publicului în atâtea rânduri, uneori mai apropiată de isbândă, alteori turburată de îndoială. Cultul pentru originalitate, o desăvârșită libertate apoi, nădăjduim că vor chezași „Grupului Nou“ o existență lungă și rodnică.

Ștefan Constantinescu expune o natură moartă de mari dimensiuni, admirabil echilibrată, și sub unghiul compoziției și sub cel al culorilor, și un peisaj dunărean, spontan și armonios. Dintre artiștii noștri Ștefan Constantinescu e acela care cheltuește cele mai frumoase însușiri pe pânzele sale, cari dacă sunt atât de rare dovădesc excesiva scrupulozitate a artistului. La Ștefan Constantinescu se regăsesc mai evidente decât la oricare altul însușirile artistice ale poporului românesc. Pe lângă o ușurință înnăscută de iconar are și un simț al valorității neobișnuit iar autocrítica și modestia, — permanente la el — au făcut ca aperturile sale să fie răsplătite de un meșteșug pe care îl au foarte puțini din pictorii noștri.

(Urmare în pag. 7-a)

Henry de Montherlant: „L'équinoxe de septembre“

(„Grasset“ — Paris, 1938)

de MIHAI NICULESCU

Scrisul lui Montherlant nu poate lăsa indiferent pe cine caută în lectură altceva decât prilejuri de „a omori timpul“. Pe acela care nu ostenește căutând răspunsuri la propriile-i întrebări despre rosturile condiției omenești și ale vieții în societate, cărțile acestui scriitor îl stimulează, îl provoacă, mai mult chiar, îl somează la reacții personale. Alfel spus, el nu caută adocziuni, nu face nimic pentru a înlesni între sine și cititor acea urzeală de complicități amabile, care obligă, de dragul notorietății, la o sumedenie de concesiuni făcute gustului și moralei oficiale, prejudecăților și ideilor admise, etc.

Mulți cititori au spus că *Les nourritures terrestres* i-a liberat. Faimosul îndemnul salutar al lui Gide: „Nathanaël, à présent, jette mon livre. Emancipe-toi. Quitte-moi“, — se desprinde cu tot atâtea relief dacă nu și vehemență din paginile cărților lui Henry de Montherlant, ca o invitație implicită de a gândi pe seama și răspunderea proprie, ideile autorului.

Această dezinteresare de efectele și răsunetul propriilor idei nu poate surprinde dacă o încadrăm în structura psihologiei artistului pur care e Montherlant. „Catharsis“ul aristotelic, însemnând totodată liberare și purificare de un conținut sufletec prea plin și prea apăsător e o terapie sufletească pe care autorul „Echinocliului“ o urmărește conștient, metodic și cu tenacitate. De aceea poate, impresia de nerăbdare pe care și-o lasă lectura unei cărți ca *L'équinoxe de septembre*, și a unei iritații din partea autorului, silit să întârzie și să se explice asupra unei atitudini pe care el nu numai că a verificat-o, ilustrându-o prin exemplul propriu, dar i-a și epuizat toate valențele de expresie, aflându-se acum dincolo de ea.

În prefața uneia din cărțile sale — „Călătorul și umbra lui“ — Nietzsche pretindea că nimeni nu are dreptul să vorbească despre un fapt de conștiință decât din momentul în care l-a depășit. Însă în această împrejurare cititorul rămâne mereu cu un pas în urma autorului, și cu impresia iritantă de a fi fost victima unui joc, în realitate gratuit dar de a căruia aparentă seriozitate s'a lăsat prins.

Ne amintim de un eseu intitulat „Sufletul și umbra lui“, din volumul *Service inutile*, atât de vibrant și de convingător în expresia lui literară, încât Montherlant refuza în cele din urmă de a semna portretul idealului etic de el însuși propus, temându-se să nu rămână prizonierul unei atitudini — oricât i s'ar fi părut îndreptățită.

Astfel că și oriza de conștiință descrisă în acele pagini nu era decât o etapă străbătută, depășită, ca și aceea mai veche, de „voyageur traque“.

Miezul dramatic al paginilor intitulate *Service inutile* constă din conflictul între patrie, locul unde soarta a făcut ca autorul lor să se nască și cealaltă — „patria interioară“, pe care noi înșine ne-am creat-o — și despre care Montherlant conchidea cu imparțialitate ce se acordă unui fapt biografic consumat. Evenimentele politice din luna Septembrie a anului de curând încheiat au îndreptat atenția tuturor asupra cuprinsului noțiunii de patrie (în primul înțeles, obișnuit).

Mulți își vor fi dat seama atunci, cu surprindere, cât de strâns și de necesar legată e soarta acelei „patrii interioare“ cum o numea Montherlant, de împreju-

rările care primejdiesc sau favorizează existența locului unde te-ai născut. Această legătură necesară reiese clar, din definiția pe care o întărim în ultima lui carte apărută, *L'équinoxe de septembre*: „Patria e țara în care ne facem înțeles și ne înțelegem din jumătăți de cuvinte; unde nu ne scapă nici una din propozițiile incidente ale conversației. Tăra în care suntem cel mai puțin stânjenți ca să realizăm tot binele și tot răul ce se află în noi“ (sublinierea este a noastră). Evident, iată o definiție de artist, definind în același timp atitudinea aceluia care, în alt loc, citând celebrul dicton al lui Goethe: „Poartă-te potrivit cu natura ta“, își mărturisește „cette pente à faire confiance à la nature, et à s'accorder avec elle“. Acest lucru nu trebuie nici odată uitat, oricâteori am fi ispițiți să facem o întrebuintare personală sau să generalizăm valoarea practică a eticii montherlantiene, destinată exclusiv pentru uzul artistului, al insului excepțional care

Henry de Montherlant

trăește și judecă într-o lume dincolo de contingențele binelui și răului.

Deschidem acum o paranteză al cărei rost se va vedea mai departe:

Vă amintim, poate, experiența fonetică încercată, ca urmare a unei prinsori, de cei doi savanți filologi, în piesa de teatru *Pygmalion* de Bernard Shaw (jucată în versiunea românească, la București, acum câțiva ani, cu titlul „Florăreasa“). Unul din ei pariașe împotriva celuiilalt, că în câteva luni va face dintr-o necivilizată vânzătoare de flori pe stradă o femeie de lume perfectă, afirmând chiar că va izbuti să-i modeleze accentul trivial „cockney“, până la nerecunoaștere, în rostirea elegantă a saloanelor londoneze. Tatăl florăresei, o haimana fără ospătăi și fără meserie avuabilă, aflând că fata lui duce dela o vreme viață boierească, trăind într-o casă cu un „tip“ dolidora de bani, dar fără să știe pricina acestui chilipir neașteptat, încearcă șantajul clasic asupra filologului. Savantul, indignat nu atât de bănuiala vagabondului, cât de cinismul acestuia, după ce îl admonestează cum se cuvine, i-aruncă în față și această ultimă apostrofă:

„Dumneata n'ai inimă!“

„Nu-mi dă mâna, domnule“, îi răspunde prompt „monstrul“.

Replacă memorabilă și oportună, care va

fi oricând de actualitate, pentru că, și nu uităm, cultura virtuților și a sentimentelor nobile, pe care morala publică le incurajează și societatea le răsplătește (cel puțin teoretic, deoarece nimeni nu s'a gândit până azi, după câte știm, să facă răspunzatori pe autorii cărților de citire, de lagaduiaia cuprinsă în sarbedele lor povestiri morale) arc nevoie ca și cultura ideilor, de un mediu prielnic, de o ambianță fizică și socială, în lipsa cărora și a unor îngrijiri speciale, delicate, ele nu s'ar putea desvolta

„Nu-mi dă mâna“ este o realitate, zguduitoare, au ba — numiți-o cum v'o plăcea — dar care în orice caz nu poate fi trecută cu vederea. Refugiul în imaginație, în idealitatea platonice, sub specia eternității, sau în confortabilă perspectivă a punctului de vedere Sirius, nu o poate anula: sunt cei privilegiați, puțini la număr, cărora le „dă mâna“ și ceilalți, nouăzeci la sută sau poate mai mulți, cari nu și pot îngădui acest lux.

D-lui Henry de Montherlant îi „dă mâna“ să scrie, în înțelesul arătat, aceste rânduri superbe, — palmuitoare nu numai ale frivolității, ipocriei și lășității compatrioților săi, cărora le sunt special adresate, dar și ale cititorilor de pretindevă, cari vor face mental, adaptările potrivite împrejurărilor locale, respective:

„Prea ne folosim prost de pace, ca să avem dreptul de a arunca atâtea ponoase câte ne place asupra războiului. E foarte bine să te vâcărești și să te indignezi din pricina stricăciunilor făcute de ouoze, catedralei din Reims. Dar căți francezi în timp de pace, văzând această catedrală, au fost mișcați, sincer (fără afeccare)? Căți francezi țineau la integritatea catedralei din Reims?“

Iar câteva pagini mai departe citim: „Eu sunt belicist, nu-i așa? O spun ei, ei cari nu știu ce se face cu pacea — „Aidem la cinema. Tot mai trece o oră“, — ei cari murdăresc pacea. Și eu care o iubesc, pentru că o trăesc și pentru că mă folosesc de ea cuvinișor“.

Montherlant nu se apără de epitetul „belicist“ ca de o învinuire, pe care, de altfel, cititorul de bună credință al „Echinocliului“ nu i-ar putea-o aduce. Dar atitudinea lui față de eventualitatea unui război (eventualitate care părea atât de iminentă în Septembrie trecut) decurge în mod logic din etica pe care o proclamă și al cărei apologet se face în această carte: aceea a carajului: „Să trăești o tragedie ca și cum ai trăi o partidă de pescuit“, iată epigrama acestei atitudini care se opune „moralei sclavilor“. Nu poate fi vorba deci de accentuarea unei preferințe ci doar de a păstra aceeași seninătate sufletească, în toate împrejurările, deci și în aceea — repetăm: fără precădere — în care suntem aduși să punem în loc de „tragedie“, „război“. Montherlant a făcut războiul din 1916, a fost estropiat și, ca urmare, definitiv reformat. A reușit totuși să se înroleze în Septembrie anul trecut și să fie trimis la granița alsaciană.

Paginile grupate sub intitularea care a trecut și pe coperta cărții: „L'équinoxe de septembre“ sunt cele mai numeroase și mai importante pentru bogăția și valoarea de autenticitate a reflexiunilor cuprinse în ele. Au fost scrise zi la zi, pe măsură ce speranțele de pace făceau treptat loc certitudinii războiului.

(Urmare în pag. 7-a)

Poema sfârșitului

Frumoasa mea, te frânge toamna iară
Și te topești în zare ca un fum,
Prin frunze moarte seara și tae drum
Și părul tău cu noapte se impresoaară

Ai fost așa frumoasă totdeauna
Și te-am iubit atunci ca și azi.
În ce adânc cu fruntea ta să cazi
Ca să lucească 'n locul vostru luna?

Trec zile, frânge una după alta,
Mă lupt cu viața ca să pot uita
Și seara scriu în amintirea ta
Un vers de piatră rupt din ani cu dalta.

Voi aduna poeme cu poeme
Și când trecutul îmi va fi o carte,
Din fiecare pagină, spre moarte,
Voi face pânze ultime tirreme..

VINTILĂ HORIA

Toamna mea

Mai știi? Era o seară albă ca acum
când dintre frasinii mi-ai eșit în cale...
Suiam tristețile ca holdele agale
spre povârnișul zărilor de serum.

Se revărsase ca o apă luna
printre salcâmi verzi peste alei.
Tu, pletele-ți scaldai în spuma ei
și'n bucle stele-ți împleteau cununa.

Surăsul tău s'a furișat în mine
ca umbra 'n sânul codrului adânc...
Lucefieri cu cerul la oblăne
descălecau smeriți să ți se 'nchine.

Și am simțit cum crești în mine-atunci
ca'n muguri raza toamnelor fărzi...
O, primăvar' aceea o mai știi
azi când doar bruma zace peste lunci?...

I. TOLESCU-VĂLENI

NOTITE ȘI ECOURI

Intr'un număr recent al *hebdomadarului „Gringoire“*, unul din colaboratorii confrăției *parisian*, publică amintiri pline de interes despre Verlaine, aflate dintr-o convoorbire cu Paul Fort, poetul „baladelor franceze“. Rânduri ca acestea sunt menite să corecteze simțitor imaginea curentă a „sărmanului Lélian“ pe care cei mai mulți și-l reprezintă după chipul și înfățișarea poetului Choulette din „Crimul roșu“ de Anatole France, — căruia se știe că i-a servit de model, — sau după scormiturile unui Henry de Groux, ori chiar din unele fotografii rămase: „L-am întâlnit pe Verlaine — spune Paul Fort — de vreo șizeci sau șaptezeci de ori, la toate orele din ziua și chiar din noapte: nu l-am văzut nicodată beat. Înainte de toate, Verlaine era foarte cuvîncios, foarte drept, o înfățișare de burghez cu craniu bismarckian, elémencian, socratic.“

„Trebuia să-l cunoști pe Verlaine. A băd din bravură, și mai mult chiar decât din bravură, — dintr'un fel de misticism care-l îndemna să vrea să pară așa cum îl vroiau ceilalți. Biserica a avut sfîșit în felul lui. Era ceva din Savonarola în Verlaine. De pildă, îi plăcea să primească pe studenți, pe tinerii poeți. Și când aceștia-i cereau să bea cu ei, negreșit, primea.“

„Când unii dintre danșii, mai beți ca el, îndrăgneau să-i pună întrebări, el se repezea: „Sigur că am fost în închisoare!... Sigur că am vrut s'o ucid pe mama!“ etc. Asta, ca să nu-i dezamăgească pe acei tineri, să nu-i umilească chiar, înfățișându-li-se altfel decât și-l închipuiau ei pe Verlaine“. Savonarola!... Savonarola!...

„Dar eu, timp de atâtea ani, nu l-am văzut nicodată decât într-o finută de perfectă demnitate și amintirea mea se bucură de aceea.

Uneori, după miezul nopții, la un ceas din zori, se arăta de o bună dispoziție delicată, de o veselie copilărească, își mărturisea dragostea pentru folclorul francez, pentru marșurile militare, pentru Charles Lecocq... Dar mereu se făcea drept și demn în mijlocul tuturor. Fotografia aceea — frumoasă în care-i înfățișat cu capul plecat, pe terasa lui „Francisc I“, bulevardul Saint-Michel? Dar — eram de față — a fost lărat împotriva roșiei sale dinaintea apara ului, unde și-a luat un aer morocnăos, din plietiseală. Cât a fost de explozată și cu câtă răutate, fotografia aceea... Dar când se vorbea despre poezie! Ah! frumoasa privire limpede a poetului!...

Verlaine nu era nici un „idealizant“ nici un eterat în convoorbirile lui despre poezie. Vorbea despre ea cu un bun simț, un echilibru (există în opera lui tot atâtea bun simț și echilibru cât și

Muzica

de ROMEO ALEXANDRESCU

Ce lipsește muzicii de azi

Stadiul actual al muzicii este considerat, mai mult poate decât oricare altul, de până acum, drept un fenomen transitoriu, o perioadă de efervescente prefaceri, pregătitoare ale unor viitoare statorniciri și limpeziri finale. Intr'atât de frecvent sunt astfel privite stările actuale ale muzicii, încât greu s'ar putea găsi vreo epocă mai puțin cercetată și înțeleasă, de contemporanii ei, decât cea de azi.

Drept consecință, nespuse de rar se poate întâlni întrebarea: ce urmărește muzica de azi, ce este, ce spune, care-i sunt caractererele? În schimb, o altă întrebare revine mereu în lumea muzicii: încotro merge compoziția, ce va fi mâine?

Proocirile sunt multe și nici una nu seamănă cu alta. Interesul lor, de altfel, nu rezidă decât în lumina pe care, indirect, o pot arunca asupra prezentului care, oricât ar părea de instabil, de provizoriu, de dibuitor uneori, este și altceva decât o punte de trecere dela o concepție la alta, dela o formă de artă la alta.

Graba cu care se trece peste ceea ce există pentru a se deduce ceea ce va fi, este în bună parte nefirească și neareaptă.

Exemple aducătoare de concluzii în acest sens sunt destule în urma noastră și nu lipsesc nici în momentul de față.

Ceeace crează această înclinare de a privi peste actual, de a nu-l considera de cele mai multe ori decât ca pe o răspântie incurcată, este poate și faptul că, p.ocesul de transformări externe ale parcursului de acum al evoluției muzicii este deosebit de activ, de pronunțat.

Renovarea mijloacelor de formulare, lărgirea către o nelimitată libertate a sistemelor de exprimare, au putut de sigur intimida, dezorienta sau nedumeri. Vechi convenții de ordin melodic, a-monic, formal, au devenit, din riguroase, benevole. Dar de aci, până la o atât de mare reducere a accesului inteligerii generale la fondul de expresie al unei muzici, este prea mult.

Se uită prea adeseori cât de revoluționar a putut apare Beethoven în timpul său, cât de dăunătoare muzicii au părut temeritățile unor simfonii nu din cele din urmă, dar din cele mai puțin reprezentative pe care le-a scris, ca de pildă simfonia I, a căfei introducere modulată indignase chiar pe câțiva considerabili concuscători.

Schubert, Liszt, Berlioz, Wagner, au stărnit, cu anumite compoziții și nu odată, p.ostete, polemici, dacă n'au avut de suportat chiar aparente înfrângerii, adică insuccese vremelnice în public.

Firește, fiecare din clipele desfășurării în timp a creației muzicale trebuie privită și în elementul ei de legătură între vremi, în care se pot lămurii, împletite cu ap.ourile trecutului, semne de viitor, anticipări, apariția cu titlu de excepție a ceea ce mai târziu poate deveni trăsătură fundamentală. Dar acesta este un punct de vedere, este o încercare de a fixa contribuția, rolul și locul în evoluția continuă a muzicii, al unei opere sau al unui autor.

Un punct de vedere inevitabil, de sigur, dar care nu poate decu:ge decât dintr'o cunoaștere și înțelegere intimă adâncite ale creației sau ale opereii totale, pentru a percepe răsfrângerea complexului unei spiritualități creatoare.

Tocmai de această pătrundere este lipsită literatura muzicală de astăzi, care trăește, probabil, din tot ce a înregistrat până acum istoria muzicii, în cel mai puțin receptiv și prielnic mediu de viață.

De aceea este poate timpul să se pună nu problema a ceea ce va aduce muzica de mâine, dar aceea mult mai grabnică și mai concretă a ceea ce închide într'nsa ca sens și ideal muzica de astăzi, atât de bogată în aspectele ei, atât de felurită în înfățișările ei exterioare dar, perpetuând, în graiurile ei, același cult al frumosului și aceeași năzuință de înălțare omenească ale artei de totdeauna. Cei care au avut în permanentă această atitudine, au deslegat-o de mult, bucurându-se de roade binefăcătoare comprehensiunii și sensibilității lor. Generalizarea ei este marea condițiune trebuitoare muzicii de azi pentru a-și putea extinde și împărtași larg semnificația, pentru a lua cu adevărat contact cu epoca, pentru a-și găsi toate căile de penetrațiune și a face astfel pricupute și preșuite cum se cuvine izvoarele creatoare ale facultăților spirituale omenești ce reprezintă, ca orice mare curent în artă.

Drumuri înapoi de Constantin Salcia

Valeriu Dan s'a sculat ca niciodată așa de dimineață. Ochii s'au deschis brusc, și toate sforțările lui de a mai ațipi au fost zadarnice. Era puțin neliniștit. Seara până adormit, s'a întors de câteva ori pe-o parte și pe alta. Afară, cerul se coborise până aproape de acoperișurile caselor, greu și mohorit. Prin fereastră pătrundea o pânză de ceață subțire și mată. De câteva luni locuia aici în General Manu, iar biroul îl avea în Episcopiei, într'un bloc nou construit. Maria, o femeie trecută de patruzeci de ani, îl îngrijea cât se poate de bine, fiind de o seriozitate cum rar se mai întâlnește. O femeie din acelea pe care le poți lăsa să-ți conducă o gospodărie încrețită. Are și ea povestea ei. S'a măritat la douăzeci de ani, în Banat, la părinții ei, cu Ghiță, cel mai de treabă băiat din sat. Dar viața i-a alungat pe amândoi spre București, unde în cele din urmă s'au angajat la o casă mare pe str. Luteraană: el portar și ea la toate. Proprietarul casei, un evreu putred de bogat, lipsea mai întotdeauna din București. Era numai el cu nevasta și stătea mai mult prin străinătate. Maria era frumoasă. O piele albă îi îmbrăca obrazii rotunji și sănătoși. Intotdeauna îngrijită și îmbrăcată curat. Un an au dus-o bine, muncind fiecare cu răvnă, și economisind zi cu zi câte ceva. Așa se explică cei 20.000 lei pe care îi are de puși Maria la o bancă. După un an, adică după ce Ghiță s'a învățat cu Bucureștii, nu era seară să nu vină beat acasă. O bucată de vreme, Maria s'a gândit să-l lase în pace, crezând că se va sătura odată singur. Dar a așteptat mult și bine. Ghiță a ajuns un bășev de rasă. Când venea seara duhnea dela poartă. Îi auzai strănutând nevinovat, cum fac bețivii, ștergându-și popicul nasului cu degetul. Cel mare al mâinii. Apoi, nopți întregi n'a mai dat pe acasă. Ziua venea obosit, cu ochii turburi și roșii, și cădea îmbrăcat în pat, de unde se scula totdeauna seara târziu. De serviciu nu prea și mai vedea. Găsite un băețandru, acolo în curte, pe carc-l puneu să-i țină locul.

De altfel, stăpânul nici nu era acasă. N'avea de cine se teme. În cele din urmă, Maria a văzut că nu mai e chip. A tot mit un avocat și s'au despărțit. El nu s'a opus cu nimic. A primit zămbind sentința și a recunoscut toate învinuirile ce i s'au adus. Astăzi Maria a uitat tot. Cu greu, dar a uitat. A șters un capitol din viața ei, pe care l-ar fi dorit trăit altfel. Așa cum îi povestea maica ei înainte de a se mărita. Dar toate au rămas simple vorbe. Viața e altfel de cum ți-o povestesc alții.

Fiecare o trăiește în felul lui...

Valeriu Dan trage plapoma până peste bărbie, vroid parcă să nu pătrundă înăuntru nimic din aerul rece și sănătos al camerei, acolo unde el lenevea, moleșit de căldura dulce a patului... Intinse mâna pe noptieră și scoase o țigară din pachetul „Mihai” pe care o aprinse, deși nu prea obișnuia să fumeze dimineața. Fumul străvezii umplu camera de-o aromă plăcută. Afară vremea era tot mohorită. Zi de sfârșit de Noembrie.

După masă are un proces la Curte. Apoi trebuie să treacă să se întâlnească neapărat cu Bogdan, inspectorul general, care i-a telefonat de două ori în cursul săptămânii.

Ce bine e'n pat. Ar sta așa mult timp strecurându-se printre gânduri, dincolo de efemer și grotesc, acolo unde viața e frumoasă și fragedă. La 3 Decembrie implinește 30 de ani. Incepuse pe lângă tâmpile să mustească timid câte un fir de păr alb, semn că toate au un sfârșit... Și nici gând să se căsătorească. Simțea o repulsie să-și lege viața de cineva, atunci când ai ceva mai bun de făcut. Ascensiunea îi e asigurată. Incurând va veni recunoștința unei munci grele. A crezut întotdeauna că va veni. Totuși trebuie. Se simțea uneori așa de sigur că se înspăimântă.

Până când?... Dorea câteodată mângăierea caldă a unei fete, pe care s'o iubească adevărat, așa cum n'a iubit pe nimeni. Altfel, când era supărat, se scutura de aceste gânduri ca după niște fructe gretoase.

Nu-i timpul, să mai treacă, își spunea el autoritar. Era un bărbat frumos. Un fiu de țaran din cei sănătoși, trăind până la vârsta de 18 ani pe câmp, cu caii, în vacanțele de vară, sau însoțind până toamna târziu pe tatăl său, la ogori, sau semănat. Nimic n'ar fi trădat origina lui, cu care de altfel se mândrea. Vorbea curat franceza și engleza. Avea o cultură ce-l separa imediat din rândul celor mulți. El cunoștea cei mai distinși oameni politici. Ștuse să-și cultive relațiile în așa fel, încât pătrundea unde voia.

Si-duce aminte de scrisoarea lui tăică-său primită acum câteva zile. Sora lui mai mare tot bolnavă. El îmbătrânit de necazuri. Unul din boi a murit...

rea că zilele trec încet și fără nici un rost. Uneori îi părea rău că nu urmăse literile. Avea și puțină vocație literară și s'ar fi plasat mai bine. S'ar fi lansat, așa cum s'au lansat atâția alții. Dreptul este ca și o meserie. Același lucru faci dela început până la sfârșit: contracte, testamente, divorțuri. Singura scăpare e politica. Acolo, înconjurat de oameni cari să te susțină, poți face ceva. Uneori era dăr în atitudinea lui, orgolios. Îi plăcea să fie căutat, să fie cunoscut, să se plece lumea în fața lui. Pledase în câteva procese mari, cari i-au adus o adevărată glorie. Toate ziarele i-au reproduș întreaga pledoarie, cu litere grase, trecându-l printre avocații talentați ai baroului. Avusese adversar într'unul din procese chiar pe decan, cu care a polemizat, rostind câteva spiritice care și-au ajuns perfect ținta. Făcând apoi o roată cu privirea, prin mulțimea care umplia sala până la ultimul loc, a văzut fluturând pe chipurile multora, admirațiunea ce i se cuvenea. Președintele s'a plecat la urechia colegului din dreapta, șoptindu-i:

— „Ce bine pledează. Și e tânăr. Astăzi câștigă suficient, ca să-și permită orice. Dar ar plece elanului și tine-reții sale, vor să se ridice mai sus.

Străbate vremea cu gândul... Orașul tăcut de provincie, cu străzi lungi și pietroase, ca niște drumuri de fier părăsite, cu case vechi văpșite în galben sau alb, îi stă veșnic în amintire... Din gară, o stradă, după ce teae piața în două, ajunge în parc, un fel de grădină publică unde vara se strângeau elevii să fumeze sau să mănânce semințe. Tot aici se odihnea țaranul venit pe jos din nordul județului, cu treburi la oraș, să vadă boerii îmbrăcați în strae scumpe, care toată ziua beau prin cărciumi.

Tot aici, pe o bancă lângă terenul de tenis, tânăra soție a procurorului, căsătorită numai de câteva luni, îl aștepta regulat, la ora 12 jumătate să iasă dela Tribunal. Procurorul era un bărbat impunător cu o atitudine ciceroniană, și foarte cult. Venit de curând în oraș, cum a văzut-o a și ceruto în căsătorie. Era fiica unui mare bogătas. Făcuse pensionul în Franța și avea o educație exclusiv franceză. S'a auzit mai târziu că toată cariera strălucită a procurorului, toată dragostea lui, s'a năruit în fața unui fapt divers: Intr'o seară, plecând la București, chemat la ministerul de justiție, din gara cea mai apropiată s'a înapoiat, fiindcă uitase un dosar acasă. În cameră a găsit pe neașteptat în brațele unui căpitan de artilerie. Cazul a fost mult comentat de populația micului oraș de provincie. Tot aici, în parcul acesta, Valeriu Dan a iubit întâia oară. Incepuseră să cadă frunzele castanilor, duse ca niște suluri de aramă, pe aleele pe unde fuseseră odată flori. Era un timid aproape bolnăvicios. Acum, când se gândește, nu-i vine-a orde. Parcă-a fost altul, parcă-a trăit în altă lume.

Stătea la un unchi al său, ofițer de administrație, bogat dar cărpănos. Nu-i dădea niciodată nici un ban. Nu uita însă să-l sfătuiască întotdeauna să învețe, dacă vrea s'ajungă cineva, că el a muncit mult până a ajuns aici.

Locuia pe strada 14 Martie. O casă frumoasă cu marchiză, și o curte largă, țărănească, năpădită de bălării. Așa și-o aminteste prima dată când a călcat în ea, adus de tatăl său, să învețe carte. Un tunel mare și întunecos brăzda pe dedesupt toată curtea. Era o ascunzătoare de frica turcilor, așa-i explicase proprietarul casei, când le vânduse. Peste drum era sinagoga evreiască, de unde eșea un popă negru și fricos. Și-avea popa o fată, Sara, care de câte ori stătea la stradă, uita să-și lase rochia în jos, lăsând să se vadă chiloții mici, cari acopereau numai partea ce trebuia. Cu câteva case înainte stătea directorul liceului, unde învăța Valeriu Dan. Era un om înalt, puțin adus de spate, cu o muștață lungă răscuțită bărbătește până spre urechi. Avea un semn mic în barbă, pe

care de multe ori îl pipăia cu mâna, ca și când i-ar fi amintit de ceva. Veșnic încurtat. A fast omul de care s'a temut tot liceul. Numai privirea lui stranie, lipsită de omeneză, și era destul să-l ocolești când îl întâlneai, sau când venea la ora de latină, să stai chitic în bancă. Umblia cu trăsura după elevi, prin localuri, pe unde-i prindea, le lua șepcile și-a doua zi îi elimina.

Intr'o vreme, Valeriu Dan, din banii cei economisise, cumpărase o lampă de buzunar pe care o purta întotdeauna la el. Seara, ori unde s'ar fi dus o arindea. Pe stradă, care de obicei era întunecoasă, cum sunt în provincie străzile, luminate de lămpi mioape, când trecea câte cineva, o îndrepta spre el. Odată era prin dreptul liceului, dând să iasă în strada mare. Îl trimiseră să cumpere ceva. Se vedea vopsind tare în pietrele trotuarului desfundat. Când ajunse aproape, scoase imediat lanterna din buzunar și-o îndreptă spre omul

înal, care era în fața lui. N'a mai simțit șapca pe cap. I s'a părut că părul s'a ridicat drept în sus, ca la o perie de sărmă. Era directorul.

— Care ești ăla, mă?...
— ?

— A! tu ești pușlama?... Ia dă-o n-coace. S'o mai pupi de-acum n'colo. Marș de-aici. Măine am să te dau afară, să știi. Și-o palmă osoasă a răsunat pe ceafa mică și anemică. Toată noaptea n'a dormit. A doua zi aștepta cu inima cât un purice, să vină să-l trimeată acasă. Nu l-a eliminat, dar nici lampa nu i-a mai dat-o. Din când în când, la câte-o oră de latină când se incurca la vreo traducere, îi striga dela catredă:

— Lanternă, hă... Mai bine-ai învăța să traduci...

... Și'n parcul acela, ca un maidan al nostalgilor și-al jocurilor copilărești, Valeriu Dan a avut prima dragoste. Zilele ce au trecut, îi par ca niște foi rupte dintr'un calendar, al unei lumi ce-a trăit-o cândva și de care-l desparte acum un drum încins cu un brâu de foc, ca un hotar blestemat. Dincolo de acest brâu sunt colindele, urmele mici de copil, rămase la țară, pe lunile îmbrăcate în covoare de iarbă moale. Mai sunt serile privitye din cerdacul înalt, când luna inunda toate văile împrejurimilor cu o lumină feerică, asemenea unui joc de talazuri divine.

Cădeau frunzele galbene, se lipeau de scândurile umede și măcinate ale curților porții, sau de tocurele tocite ale trecătorilor.

Mimi, fata preotului din provincie... cu părul blond împletit la spate în două coade, cu cărare pe mijlocul capului. Atunci când așeza pe cap basca de elevă, cărarea se vedea de două degete, cum sue pe sub frunzișul fraged al părului.

Când mergea, trupul așezat bine pe șolduri se onduia ca un părâu care se freacă de ascușitul stâncilor de munte, dând mersului un farmec deosebit, cochet. Ochii veșnic umezi, triști. Privirea ei trecea dincolo de gânduri. N'ai fi putut niciodată bănui ce vrea. Erau amândoi în clasa patra. Prin frumusețea ei, Mimi își câștigase o mulțime de simpatii. Tot cursul superior privea cu jind după ea. Erau pe vremea aceea prin clasa șaptea și a opta niște uriașe de-ai fi crezut că sunt luptători. Își aminteste de unul Varlam Dumitru, bărbat în toată puterea cuvântului, care-i trimitea scrisori. Fetele tinere sunt mândre când vorbesc cu băieți mai în vârstă. O elevă i-a spus odată, că nu s'ar uita nici decum la un băiat de aceeași vârstă cu ea.

Intr'o zi, după atâtea așteptare, Valeriu Dan primi randevouul domnișoarei Mănescu Marioara: Pe șoseaua națională, dincolo de cimitir. S'o aștepta la ora 5. Vestea a venit imediat după masă, așa că a putut mânca liniștit. Apoi, i se părea că acele dela cesornic întârzie înadins ca să întârzie și el. A dat casul înainte cu o jumătate de oră. Pe la 4 unchiul său îl cheamă să-l trimită până la regiment, c'o mapă.

— Nu, unchiule... Imposibil, răspuse el. Am ora de dirigenție. Și-apoi mai insistent, mai convingător:

Conceptul de artă în Scolastică

Care erau „regulile” artei în Scolastică? Problema se deslega esențial prin procedee metafizice, și nu, cum poate ar fi mai comod, printr'o simplă enumerare de canoane. Chiar și conceptul de reguli are aci o altă semnificație decât cea obișnuită. Dar să vedem, mai din față, cum stau lucrurile.

Am precizat către început, că elementul formal al artei consistă în „regularea” pe care spiritul o imprimă materiei, și că, această operație presupune reguli sigure. După expresia scolastică, viae certate et determinate. Această formulă însă ne aminteste de „regulile” lui Aristot sau de ceea ce modernii numesc tehnica artei, și care, de multe ori, puteau fi socotite deasupra ori chiar împotriva personalității artistului. Scolastici vedeau lucrurile altfel, și trebuie să lămurim.

Aceste „reguli sigure și determinate” erau, pentru ei, în starea vitală și spirituală, în habitus-ul artistului, care nu sunt altceva decât virtuțile proprii artei. Asta înseamnă că ele nu vin din afară, cum ar fi tehnica modernilor, ci că sunt de esența artei. Iar de aci, se arată imediat consecința că, artistul nu este aservit de ele, (ne gândim la regii) ci numai se servește de ele ca de instrumente întime și necesare. El nu este posedat; ba dimpotrivă, el le posedă, și ține prin ele, în linia spiritului său, materia și realul. Dar, mai repetăm, între habitus și egalitate există o incompatibilitate funciară.

Și asupra acestui punct, între epoca scolastică și cea modernă e o deosebire care vine din ră-

dăcini. Scolastici credeau că adevărul este greu de găsit, frumosul la fel, și că drumul care duce la ele este îngust. Pentru a învinge greutatea, trebuie neapărat o forță intrinsecă, adică un habitus, care să fie în subiect. Modernii însă, începând cu manifestul pentru empirie și inductie al lui Bacon și trecând prin Descartes, care, prin adoperarea lui nebulă de nivelare, (omul ăsta ar fi trebuit să termine fizic sinucid din cauza deșăgării), fiindcă la început a dat cu piciorul în toate datele cunoașterii și mai pe urmă le-a culș umil cu mâna) neagă existența reală a calităților și accidentelor, încep să convingă lumea de infailibilitatea metodei ca mijloc în drumul spre adevăr. Niciodată n'a fost, ca atunci, o atât de teribilă incertare pentru nimicirea inteligenței, nici, într'o altă ordine de idei, o mai mare voință de păcat. Lucrurile ajung la capătul urcușului cu Leibniz, acel filosof în care respect mai mult pe părintele calculului infinitesimal, și care, până la sfârșit, inventă o logică și un limbaj, a cărui minunată proprietate era aceea de-a dispensa omul de-a mai gândi. Ut animus a rebus ipsis distincto cogitandis dispensetur, nec ideo minus omnia recte proveniant, erau cuvintele lui. Dar cu această poziție, secolul luminilor ajunge la o aceală spirituală. Modernii luptau pentru metodă, și împotriva habitusului, pentru că metoda era venită în serviciul tuturor și dădea drept tuturor, pe când habitusul era numai pentru unii. Totuși, efortul lor a fost în vânt. Unde nu există habitus, nu e-

III

de AXENTE SEVER POPOVICI

nu un fel de conflict, în cel mai bun caz. Un fel de refuz, între transcendența frumosului și ingustimea materială a opereii de făcut. Asta înseamnă, că mică formă de artă, oricât de perfectă ar fi, nu poate să închidă în sine întreg frumosul. După cum Sf. Feclioară a purtat în sine pe Iisus creiatorul ei. Un creiator de artă nu epuizează niciodată, ci găsește doar forme noi de frumos și maniere proprii de-a-l realiza. Prin asta se afirmă efortul și puterea de invenție a omului artist.

Cum rămâne atunci cu cei care imită? Aci se deschide o nouă problemă, — imitația în artă și puritatea artei. Să adăncim nițel. Precizăm însă, că suntem tot în problema mai largă a regullilor. Întrebarea cade în felul următor: Cum rămâne atunci cu anumite genuri de arte, care sunt, în mare parte, arte de imitație? Intră și ele în conceptul de artă? Astfel de arte sunt mai cu seamă, poezia, pictura, sculptura, muzica și dansul. Ele realizează frumusețea opereii și bucuria spiritualului, servindu-se de imitație. Pictura imită, prin culori și forme plane, lucrurile din afară de noi, muzica imită, cu sunetele și ritmurile, anumite stări interioare, iar dansul, numai cu ritmul, imită obiceiurile, după cum zice Aristot, și mișcărilor sufletului, cu lumea invizibilă din noi. Dar aci, principalul nu stă în perfecțiunea imitației ca reproducere a realului. Asta e o altă treabă, și recunoscută ca un anumit fel de artă. Imitația luată în sensul acesta material

— Iartă-mă unchiule, nu pot. Locotenentul de administrație, după câteva minute de ezitare, îl lăsă să plece. Obrajii i-se înviorară, ochii-i luceau ca două bile negre de sticlă, și ca să nu se mai întâmpie ceva, își puse șapca pe ureche, își prinse numărul dela haine în capse și plecă...

Trecu pe lângă regimentul de artilerie. Sentinela măsură distanța dela un stălp la altul al porții, cu pași grei, uniformi. O goarnă spârgea strident văzduhul, al cărei ecou se auzea până departe spre Braniștea.

Incepuse să se însereze. Aerul umed, amestecat cu o boare plăcută de toamnă, îi umplu nările, pătrunzând adânc în piept.

La ora 5 fix, și-a făcut apariția Mimi. Venise pe partea cealaltă, dinspre cimitir, tăind drumul în două, ce dădea în șoseaua națională. Tot legănându-se pe șolduri...

Se roșise la față, căci vălutar rece îi schimbuse paloarea într'o culoare ce nu era a ei. Buzele mici, umede, conturând o gură cât o moneta de doi lei, păreau supte până la învinețire.

— Uite că ești punctual, se adresă ea lui Valeriu, care se intimidase în așa hal încât nu știa ce să facă cu mâinile. Tremurând o prinse de coate, privind-o adânc în ochi.

— Am venit încă de o jumătate de oră. Te așteptam.

Mimi trecu în partea dreaptă. Îi venea numai până la umeri. Au mers câteva timp fără să scoată vr'un cuvânt, pierzându-se încet în noaptea care începuse să se lase de-abinelea.

— Nu mai stăm pe-aici, domnule Dan. Mergem înapoi. Nu uita că suntem elevi. El făcu semn din cap că e de-aceiași părere, deși în schimb îi părea rău. Ar fi vrut să colinde toată noaptea cu ea, și noaptea i s'ar fi părut o clipă.

— Dăm prin cimitir și mergem în parc. Imi pare rău că ți-am dat un randevou tocmai pe-aici. Nu știi ce m'o fi găsit.

Îi pare rău că i-a dat un randevou aici? se gândi Valeriu Dan. De ce să-i pară rău?... Intotdeauna elevii își dădeau întâlniri prin locuri mai ferite de ochii necruțători ai profesorilor. Dragostea e frumoasă atunci când nu știi s'o faci. Nu știi cum să începi și ce să spui. Când nu îndrăznești a'tingi un deget de mâna ei, ca de o sârmă electrică. Când simți tâmpelie arzând ca un tăciune viu. Îți faci curaj singur: Acum, e momentul...

Pune mâna și prinde-i capul frumos. N'are să zică nimic. Lipește buzele de gura ei. Strâns. Totul să se petreacă în câteva clipe. Dar te desparți cu părerea de rău, că n'ai avut curaj și că la prima ocazie trebuie să procedezi așa... Valeriu Dan își aminteste zămbind, toate aceste lucruri.

În cimitir, candelile palide clipeau stins. Pe alee, frunze grămadă. Nimeni...

Departe un păstor sunând dintr'un corn, prelung, ca o chemare dincolo de viață.

— Și nu vorbești nimic?...
— ?
— Ce v'a dat la teză, la istorie?
— N'am dat încă teză, am dat numai extemporal.

— La extemporal ce v'a dat?
— Politica externă a lui Mihai Viteazu.
— Frumos...

Valeriu Dan simțea că se 'năbuse. Strângea pumnii puternic, căutând să-și alunge timiditatea. Sudori reci îi brobonau fruntea palidă. Îi părea rău că încurcând se va desparți de ea, și nu i-a spus nimic. Poate nu se vor mai întâlni niciodată. Seara asta va fi hotărâtoare. Leșiseră din cimitir, apucând drumul pe lângă regiment, spre parc... De-odată se apropie de ea, nervos, prinzându-i mâna.

— Domnișoară...

Ea întorse capul curioasă, privindu-l semnificativ, deși era atât de mică, de-ai fi crezut că e o minge.

— Domnișoară, de când... Apoi glasul i-se înecă. Limba devenise grea ca de metal. Se văzu neputincios ca a vorbi. Cuvintele îi scăpară din gură...

— ...decând nu v'ați mai plimbat pe aici?... Are să vă amintescă ceva vreo dată, această plimbare cu mine?...
Mimi răsă ascuns, ștergându-și, înțelegând parcă ce-a vrut să spună.

Se apropie de el, simțindu-l cum tremură. Îl luă de mână, care ardea.

— Vai, ce febră ai. Ești răcit?..

— Nu, se scutură el, ca de ceva neplăcut. Așa sunt eu, întotdeauna cald.

Intotdeauna cald!.. Mimi îi strânse mâna mai tare, vrând parcă să i-o răcoarească.

— Haide să ne zicem pe nume, să fim prieteni. Vrei?..

— Vreau Mimi. E singurul lucru ce-l vreau... Spune-mi pe nume.

În parc, pe aleea de lângă teatru, câteva glasuri stinghere. Pe bănci nimeni... Totul trist, pustiu.

— Mimi, rămânem aici puțin?..

— Da, apoi mergem spre casă. E târziu. Cred că trebuie să fie șase. Apoi, ca o scuză că trebuie să se departe de el, adăugă:

— Tata a fost alaltăci aici. Mi-a cumpărat tot ce mi-a trebuit. Când a plecat, am auzit cum i-a spus gazdei, să mă supravegheze. Așa că n'aș vrea să dau ocazie...

Cât de departe au rămas aceste amintiri. Mâna ce-a sărutat-o în seara-aceea, timid, pe unde-o fi acum? Mimi, chiar în anul acesta a fost retrasă dela școală, de tatăl său. S'a bolnăvit.

Adâncul misterios din ochii ei și paloarea aceea hamletiană, păreau că ascund o taină, peste care fiecare toamnă își așternea tot mai galbene frunzele...

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica ideilor

Vasile Băncilă:
Lucian Blaga, energie românească

Vasile Băncilă

II

Faptul că în gândirea lui Blaga ontologicul prevalează logicul dar și psihologicul, nu este o constatare izolată. Subiectivismul transcendent, înăunțat formal și categorial, pentru teoria cunoașterii, de Kant, este tocmai o împletire între logic și psihologic, primul, dominând genetic și aprioric, legile celui din urmă. Reacțiunea modernă psihologică degradează logica formală Kantiană, fără ca să instaureze o veritabilă poziție a psihologiei subiectului, în metafizică. Divorțul dintre logica transcendentă și psihologicismul actual este semnalat sintetic de problema inconștientului. Este bine că ajungem, printr-o discuție paralelă, la inconștient, pentru că lămurind credul și sensul pe care direcția psihologismului francez (Bergson, Boutroux, Ed. le Roy, etc.) îl acordă inconștientului în teoria cunoașterii, apoi prezentând punctul de privire, cu totul altul, deși greșit tot pe inconștient, al lui Lucian Blaga, vom ajunge la concluzii satisfăcătoare, dacă nu nouă. În mod general se poate afirma că iraționalismul intuiționist francez, deși reacționează violent împotriva logicismului — deși postulează reabilitarea subiectului cunoaștor, ba, mai mult, îi prevede un rost activist — vitalist, nu poate să ajungă la rezultatele pe care le reclamă, din pricină că afirmă valoarea și autenticitatea inconștientului fără să-i prevadă o existență genetică, elementară, la înălțimea chemării lui metafizice. Cu alte cuvinte, — și trebuie să se observe că între intuiționismul bergsonian și psihanalismul lui Freud există o strânsă corelație — toți acești autori prevăd inconștientul un rol colosal, nou, revoluționar dar totuși, atunci când îi explică geneza, se referă la trecut experiențial individual și individual indiferent dacă acesta se ridică până la a treia sau până la patra generație.

În fața raționalismului formal și a subiectivismului psihologicist-biologicist, direcția ontologică a lui Lucian Blaga este cu desăvârșire nouă. Pentru metafizică, în genere, apariția gânditorului român însemnează o ridicare a nivelului de înțelegere a lumii. Inconștientul la Blaga are mai mult de cât un înțeles psihologic: unul ontologic. El este, pentru om, „matca abisală”, care îi hotărăște destinul și îi determină rostul creator. Ori, acest destin, depășește în importanță granițele securitarismului individual, ceea ce nu se întâmplă în cazul iraționalismului francez. Destinul ontologic al omului se învederează prin misionarismul său creator. Omul este singura ființă care seamănă esențial, calitativ, Marelui Anonim. Vocațiunea lui genetică, apriorică, este una creatoare de cultură. Având a împlini un destin cultural, omul, această demnă existență ontologică, nu vine singur pe lume, sau reprezentând coeficientul experiențial ori refuzurile erotice ale cătorva strămoși, cum socotea psihanalismul modern. Inconștientul, dacă este matca originară a omului, este infinit mai bogat, din moment ce „capacitatea transcendentă, aceia care face pe om pentru a-i da botezul ontologic, pentru a naște cultura”, este înscrisă la baza lui.

Capacitatea transcendentă — căreia, în ce privește poporul român — îi putem zice cosmistică, — și d. Băncilă ne-a arătat suficient pentru care motive — este elementară în firea noastră, aparținând inconștientului ca o valență etnică originară. Rolul ontologic și creator al omului este invocat de fondul imens al inconștientului său care este un fond etnic. Toate categoriile etnicului, de care am vorbit în cronica precedentă, răspunzând creator în opera lui Blaga — sunt apriorice, venim cu ele pe lume, ele formează „matricea” inconștientului reclamă rostul nostru ontologic, creator. Eul ontologic blagian devine astfel totodată un eu etnic.

Este poate bine să adăogăm că psihologia germană mai nouă a dat dreptate metafiziciei lui Blaga. Ne amintim că într-o lucrare recentă, prezentată de noi în aceste coloane, C. G. Jung arată că în straturile arhaice ale inconștientului individual aflăm statornicit inconștientul colectiv. Următoarea concluzie a d-lui Vasile Băncilă apare, în orice caz, ca foarte adevărată: „În ultimă analiză, orice problemă a vieții și a spiritului e o problemă de arheologie”.

Creiatură a etnicului și cu tendință originară de a împlini, pe lume, îndemnurile lui ontologice — omul se rupe din imediat, din fenomen, căutare a absolutului „deslănțuind drama cunoașterii”.

● În timp, se produc anumite mutații ontologice, după cum, pe scara vieții, oarecari mutații biologice, au realizat, prin salturi, speța. O mutație ontologică s'a arătat în eoul actual, anume una culturală, finalitatea supremă și necesară a subiectului devenind creația de cultură. Mesianismul creator al omului îl apropie substanțial și funcțional (!) de Marele Anonim. Cât de departe suntem de „imediatul” intuiționismului bergsonian! „Datorită mutației care a adus cultura — scrie d. Băncilă — omul a luat sacra hipnoză sau adâncime metafizică și și-a îndreptat puterile productive către transcendent” (p. 94).

● Punctul de vedere ontologic, care în filosofia lui Blaga devine constituțional și necesar etnic, evident că nu poate admite, în mod practic înțeleșurile tot atât de „immediate” pe care psihologicismul securitarist al epocii — le-a acordat temelor existențiale. O astfel de temă este ideea răului din lume, pe care va trebui să o discutăm sumar, deși este reprezentativă pentru gândirea lui Blaga, printr-un modul în care aceasta este înțeleasă aruncă lumină asupra ideii de scop, în genere.

MIRCEA MATESCU

A fost odată un om și o femeie și aveau o fată. La fata lor veneau miri din toată lumea și ei nu-i plăceau. Într'un timp i-a venit un mire cu doi starosti (peșitori), ei s'au plăcut, a luat fata și a dus-o acasă la el.

— Într'o dimineață trimete soacră-sa pe mireasă la apă. La fântână o întâlnește pe mireasă alte femei din mahală (vecini) și o întrebă: „De unde ești tu copilă?”

— Eu is de pe la cutare sat.

— Da de ce umbli pe aici?

— Păi, is mireasă la cutare flăcău.

— D'apoi de ce te-ai dus după dânsii că aceea flăcăi — el are și frați — nu-s curaji, mănâncă oameni!

— De unde să mănânce oameni! Cine v'a spus?

— Dacă nu crezi, să te duci în beciu și să vezi. Dacă vei vedea ceva, să vii înapoi la apă și am să-ți spun o treabă.

Fata, când s'a dus în beciu, a găsit numai piei de oameni. A luat căldarea și fugă la fântână. Se întâlnește la fântână cu femeia din mahală.

— Ei, ce ai văzut în beciu?

— Valeu, lelică hăi, toți pereții numai cu piei de om înșirate pe grinzi și într'un poloboc numai ciolane de om. Cum aș face să scap eu de oamenii aceștia?

— Eu am să te învăț cum să scapi. Da soacră-ta ce face?

— Arde focul în cuptor și ea șade la vatră.

— Da mirele unde-i?

— S'a dus nu știu unde.

— El s'a dus să aducă altă mireasă. Ai văzut căruța (lopata cu roate) în vatră? Ea o să te amăgească să te sui în căruța să te tragă. Soacră ta vrea să te arunce în cuptor și când vor veni feciorii cu altă mireasă, pe tine să te găsească friptă și să te mărțâne. Baba are să vrea să te dea în cuptor, dar tu să nu te pui cum a spus ea: să te pui în trăsurică așa ca să nu încapi pe gura cuptorului. Ea are să-ți zică:

„Ciu ciu fată
pe lopată!”

Dar tu să zici:

„Ciu ciu babă
de-mi arată”.

Baba are să sue să-ți arate, dar tu să iai lopata și să faci buh în cuptor. Să pui gura și ai să scapi. Să fugi acasă, însă nu pe drumul pe unde ai venit.

Fata a venit acasă. Baba, cum o vede, o chiamă la dânsa și îi spune:

„Ciu ciu fată
pe lopată!”

Fata îi răspunde:

„Ciu ciu babă
de-mi arată”.

Baba se pune pe lopată și-i spune: „Iacă așa să șezi tu!” Fata ia repede lopata și o împinge cu tot cu babă în cuptor. După asta, ea a fugit repede la tata

n're legătură decât cu abilitatea fizică, abilitate care pentru scolastică, nu este artă. Ea este mijloc, sau instrument, dar nicicum scop. Căci dacă am socoti-o scop, am cădea de-a dreptul și irevocabil în servilism, ceea ce este absolut străin de natura artei. Așa dar, imitația nu este reprezentarea oricât de conformă a unei realități date, ci numai redarea unei forme clare, și prin asta, a unui adevăr. Splendor veri, spuneau platonicienii, — și formula rezistă încă. Exact; redarea unui adevăr, dar nu prin imitația ca reproducere a lucrurilor, ci prin perfecția cu care opera exprimă forma, în sensul metafizic al cuvântului. Adică prin imitație ca manifestare a unei forme. De aci caracterul de universalitate al artei. Că de unde vine forma și vigoarea de reconstrucție ideală a artistului, e o problemă care s'ar rezolva mai ușor în filosofia platonice. Scolastica nu spune în legătură cu ea, decât, că la temelie a celei reconstrucții ideale stă facultatea artistului de-a produce, dar fără îndoială nu ex nihilo, ci dintr'o materie preexistentă, o creatură nouă, care este o ființă originală, capabilă, la rândul ei, să emițea un suflet uman. Această creatură, după Jacques Maritain este fructul unui mariaj spiritual care unește activitatea ar-

Conceptul de artă în Scolastică

(Urmare din pag. 5-a)

tistului sau pasivitatea unei materii date. Din asta derivă și sentimentul demnității particulare a artistului; el se consideră ca un asociat al lui Dumnezeu în facerea operelor frumoase, prin dezvoltarea în sine a puterilor puse de Creator. Și folosindu-se de această lume creată, el creează, la rândul său, o altă lume, de al doilea grad. Dar, trebuie să precizăm, aci nu-i vorba de-o copie. Creația artistică nu copiază creația lui Dumnezeu, ci numai o continuă. Căci, la fel, după cum imaginea lui Dumnezeu apare în creațiile sale, așa și marca omului se imprimă în opera de artă; o marcă plină, sensibilă și spirituală, nu numai aceea a mâinilor și nervilor, ci și aceea a sufletului. Iar dacă se întâmplă că artistul prețuiește mai mult natura decât „operele maestrilor” nici asta nu este pentru a copia, numai pentru a se fonda pe ea și pentru a se supune mai mult lui Dumnezeu. Dar asta înseamnă că nu-i destul ca artistul să fie elevul maestrilor; el trebuie să fie și elevul lui Dumne-

zeu, căci numai Dumnezeu cunoaște, în tot secretul și esența lor, legile celor mai frumoase opere. Și natura nu-l interesează pe artist decât pentru că este o derivație a artei divine în lucrări. În formală scolastică: creatio artis divinae indita rebus. De aci, o altă afirmație; că artistul, indiferent că este conștient sau nu, îl consultă pe Dumnezeu, prin imensitatea lucrurilor.

● Ce putem reține din considerațiile făcute? Că aceste elemente mai mult sau mai puțin îngrijorătoare, nu alterează cu nimic puritatea artei. Dar nu le-am enumerat pe toate, și deșigur nici n'ar fi cu puțință. Totuși cerul nu este închis. Încă ceva despre felul cum erau înțelese emoția și teza în Scolastică.

Emoțiile pe care arta, prin culori, sunete, ritm, măsură, metru, nuanțe, etc., ni le aduce în suflet nu sunt altceva decât materia cu care ea trebuie să ne dea bucuria, de ordine transcendentă, a formei și a clarității ființei. Asta ar fi ceea ce Aristot

— Să știi că fata a fost în copacul unde ne-am oprit de ploaie!

— De unde știi?

— N'ai trei picături de sânge după cap? Ea a fost în copac și tu ai ajuns-o cu sulița și ai căzut aceste trei picături de sânge la tine după cap.

— Oare să fie fata acasă? (întrebă mirele). Haidem în casă să ne așezăm la masă și să vedem ce ne-or întreba ei. Să nu ne încurcăm, să știm cum să ne dăm seama.

Au intrat capcâni în casă, mama fetei a pus la masă și tot cinstindu-i cu vin îi întrebă: „De ce n'ai venit voi și cu Anica?”

— Apoi, s'a dus la târg cu tata și cu mama să cumpere ceva pentru nuntă.

Fata nu se putea lipsi să intre în casă. Se bașcă ea în bordeiul porcilor. Prinde un purcel și începe purcelul a covița. Ea l-a prins cu chip să iasă mărșă sau tată-său afară. Iesă mărșă și strigă: huideu, boală („fata strigă din bordei: mamă, eu sunt”). Mărșă însă, de bucurie că a venit ginerele său n'auzea nimic. Fata prinde iar un purcel și purcelul iar începe a covița. Iesă afară tată-său: „huideu brâncă”. Fata ținea bine purcelul de picior să covițe tare ca să audă tată-său.

Când a strigat ea: „Tată, eu sunt!”, tatăl său strigă și el: „cine e acolo?”

Ea răspunde: „eu sunt, tată!”

— Dar de ce șezi tu aici?

— Nu șed de flori de cuc, că tare bine m'am măritat. Aistea-s oameni? Aistea-s cei mai mari capcâni.

Tatăl său, când a auzit-o, dă fuga în casă și spune musafirilor: „mai stați o leacă și singuri că eu mă duc la cumătru Ion, în mahală, să aduc un ulcior de vin mai bunior”.

A luat ulciorul și s'a pornit după vin. Merge la fată și-i spune: „drașta tatii, hai cu mine la cumătru Ion, în mahală, și te-o lăsa la dânsul. Acolo îmi vei spune tot ce-ai pățit”.

A ieșit fata din bordei și s'au dus cu tată-său la cumătru Ion. Pe drum i-a spus lui tată-său cum i-a fost măritatul. Pe fată a lăsat-o la cumătru Ion și el a venit repede cu un ulcior de vin, acasă. S'a apucat de băut cu dânsii și i-a îmbătat. După ce i-a îmbătat, l-a chemat și pe cumătru Ion, i-a legat pe capcâni burduf și le-a adus și fata și le-a arătat-o.

La urmă i-a spânzurat. Așa era timpul pe atunci: îi spânzura. Și așa a scăpat lumea de capcâni.

Informator Gavril Botezatu, 36 ani, Iurceni, județul Lăpușna.

Na!..

Alerg în largul dorului meu,
în zorii vieții lui Dumnezeu,
prin veșnicie, piscuri și lufeceri,
dincolo, nu știu unde, spre nemărginirea durerii.

Licurici — lacrimi de stea, lacrimile mele noaptea
o luminează,
singur, învins, mîngii ușor firul de iarbă.
Cine? cine? sufletul ars mi-l vrea?...
Na!..

DUMITRU COSMA

la un Angello; ei nu-și propuneau niciun fel de teză și nu voiau nici să demonstreze conveniențele dogmei creștine, nici să sugereze, prin anumite artificii, vre-o emoție creștină. Intenția lor era numai să facă o operă frumoasă.

● Am expus teoria artei, așa cum era în Scolastică, urmărind aproape exclusiv conceptul de artă și am precizat aproape toate celelalte concepte care îi fac auturaj; conceptul de ordine practic, de habitus, de virtute, de frumos, de arte frumoase, de universalitate artistică, de formă, de claritate, de ființă, de regulă, de imitație, de emoție, de teză, etc., și ar urma acum, să facem o teoretizare pe marginea acestei concepții; să desvelim, adică, unele dificultăți sau unele afirmații care n'au murit încă. S'ar putea deschide și o serie de probleme noi, pline de semnificație și gravitate, pentru toate epocile — dar mai ales pentru epoca noastră — și în care s'ar lămurii, într'un fel, bu-ba acelu: „filioque” artistic de care vorbesc unii în legătură cu dogma Trinității, sau, ca să fim tot pe același drum, s'ar putea spune ceva despre faptul trecut sub tăcere, al păcatului prin actul artistic.

Dar, poate cu altă ocazie.

AXENTE SEVER POPOVICI

Expoziția „Grupul Nou” Cinematografele

(Urmare din pag. 4-a)

Const. C. Constantinescu e un temperament cu totul deosebit de al omonimului său. Mult mai optimist, pentru d-sa natura e un prilej de încântare, de bucurie. Balciul a inspirat mai toate lucrările expuse. Un Balci armonios co-

Paul Miracovici Peisaj (desen colorat)

lorat și vibrant de lumină. Boris Caragea e un sculptor care se afirmă pe zi ce trece. Lucrările expuse sunt opere temeinic studiate. Portretul D-nei C. e o lucrare de o semnificație puțin comună. Detaliile sunt înțelese fără meschinărie iar nuanța decorativă pe care o au mai toate lucrările d-sale trădează pe statuar.

Nicolae Enca e unul dintre cei mai muncitori artiști. Temperament năvalnic, Enca a cuprins în opera sa tot ce putea ispiti pe artist, flori, compoziții, scene de țară, nuduri și portrete. Cu o viziune sculpturală aproape și cu o vigoare rară d-sa modelează uneori fără să țină seama de nuanțe, un material cu totul neobișnuit. Lucrările expuse la „Grupul Nou” sunt printre cele mai interesante și mai semnificative.

Despre Lucian Grigorescu am scris cu prilejul expoziției sale, recent închisă. Aici nu voi face decât să semnaliez din nou interesul operii sale prezentă la „Grup”, cu o natură moartă cu pești și care e printre cele mai interesante realizări ale sale și câteva admirabile peisaje mai mici.

Cassilda Miracovici, de multă vreme la Paris, nu a mai expus la noi în ultimii ani. De data aceasta expune un autopotret în care cei ce au urmărit cu interes manifestările sale de până acum, vor regăsi calitățile cari i-au făcut reputația.

Lui Al. Moscu i s'a reproșat mereu că pictează prea „cuminte” și că nu are destul „elan”. Aceiași cari cer lui Moscu fugă, cer celor ce au, mai multă cuminențenic. Mai ieri de aici, mai pui colo... E ca și cum ai cere șoricarului virtuți de ogar, sau ogarul să prindă șoareci. Pictura lui Moscu reflectă un temperament calm, studios și cred că acesta e drumul său și de la care face bine că nu se abate. Judecat altfel, înseamnă să se facă abstracție de orice element care ar singulariza pe artist. De multe ori un aparent cusur constituie — exagerat — acel ceva care caracterizează pe artist. Lui Corot i s'a reproșat poezia tablourilor sale, lui Delacroix, fuga excesivă. Ce ar fi fost acești artiști fără aceste cusururi? Pe lângă pictură d-l Moscu expune și câteva admirabile deseneuri, peisaje și portrete, în cari se desfășoară minunatele calități ale acestui înzestrat artist.

Despre d-na Adina Moscu-Melinte de asemenea am scris cu prilejul expo-

Adina-Paula Moscu-Melinte Desen

ziției d-sale. La „Grup” expune peisaje și un autopotret precis desenat căruia, prin felul cum l-a compus, i-a dat o atmosferă de stil, de muzeu. Peisajele, unele precise, altele mai pătrunse de emoție sunt observate cu o justete remarcabilă.

Pensii pentru scriitori

(Urmare din pag. 1-a)

în condițiunea prestării unui serviciu corespunzător. În țara noastră, există acest feros paradox că avem un Minister al Artelor și, în acest minister, afară de poetul Ion Minulescu, alți slujbași nu prea mai sânt recrutați din rândurile scriitorilor. Tot așa la Ministerul Educației Naționale, la Casa Școalelor, iar Radio-Difuziunea, instituție prin excelență culturală, e plină de tinere Sulamite și de streini, iar pe scriitori îi îndepărtează sistematic din birourile sale. La Fundațiile Regale, la Turism și la Serviciul social care s'a creat acum, ar trebui încadrată scriitorii!

Afară de aceste instituții, sunt apoi editurile care, pricopsite depe urma creerii noastre stors, ar putea să-și ia, „consilier”, pe câte un om de literă, veritabil.

Sunt atâtea alte instituții și întreprinderi de stat ori particulare (C. F. R., C. A. M., etc.), atâtea industrii care ar putea avea la usa lor câte un câine d'ăștia de scriitor.

Nu e adevărat că artistul e un cășcând care nu poate fi integrat unei discipline sociale. E destul să vă gândiți la scriitori enumerați mai sus, ca să vedeți că toți sunt oameni serioși, gospodari cari au înflorit pământul nu numai cu cărți, dar și cu câte o duzină de copii.

Dintre toți scriitorii români, 95 la sută sunt chiriși. Chiriși, în țara în care ultimul venetic are un bloc ori o stradă întreagă de proprietăți, cum noi am putea dovedi oricând! Scriitorului îi trebuie cea tihnă absolută, în care poate să creeze normal. Câți scriitori români sunt legați de o

proprietatea a lor, de un pământ în cadrul Patriei, pe care întotdeauna a uiubit-o și au slăvit-o?

Scriitorul este nu numai un element social, dar este și cetățeanul cel mai onest. Din toate straturile sociale s'au văzut oameni certăți cu justiția — și dintre politicieni! — dar niciun scriitor român n'a coborât în pușcărie pentru delict de ordin comun.

Scriitori, acești ofițeri ai spiritului, cinstesc țara aceasta mare și neamul românesc prin câțiva artiști de seamă își legitimează existența în fața popoarelor de cultură.

Și dacă este așa, mai ales că alesi fiind, ei sunt și foarte puțini la număr — atunci, trebuie puțin în condițiunea lor de paria și puși pe o treaptă de bunăstare și demnitate.

Să poată scriitorul să trăiască frumos, să iubească, să voiajeze, să se instruiască, să se căsătorească cel puțin cu prestigiul militarilor de carieră!

Să aibă scriitorul o casă și o gospodărie a lui!

Să aibă S. S. R.-ul medicul său, tot dintre confrăți, să aibă o casă de credit și o Casă oficială (Maison, Foyer) unde să-l primească și să-l omenască pe un Duhamel ori Massimo Bontempelli. Dacă se fac case pentru muncitori, de ce să nu se facă, în aceleași condițiuni de plată, și pentru laboratorii cernelii?

Să ne-adune cei mai mari ai S. S. R.-ului cât mai curând în BREASLĂ, căci suntem, se știe, sub regimul unei Constituții corporatiste.

Așa!

N. CREVEDIA

Otilia Nichifor ne evocă pădurile de măslini și peisagiul însoțit a Provenței unde lucrează de ani îndelungați. Lucrările expuse la „Grup” dovedesc un frumos temperament de pictor. Motivele, atât de interesante, sunt redată cu

Alexandru Moscu Sălcii

multă poezie și cu mijloace bogate. Faptul că d-sa expune atât de rar în țară îi face și mai prețioasă participarea. Cele 6 tablouri cari compun panoul d-sale sunt printre cele mai interesante.

Ionescu-Sin expune numai 2 lucrări însă excepțional de frumoase. Nudul mai ales e una din cele mai realizate lucrări din câte a semnat d-sa. Forma se imbină admirabil în nuanțe variate iar culoarea, plină, senzuală e brodată pe un desen precis și sigur.

PAUL MIRACOVICI

Cartea străină

(Urmare din pag. 4-a)

Orice problemă esențială, care pune în cauză condiția omului ca atare, poate fi considerată sub îndoiel aspect al unui conflict de conștiință și sub cel estetic, înglobând în el totalitatea punctelor de vedere: plastic, formal, concret etc. Alitudinea estetică singură favorizează acea dedublare a conștiinței, care-i permite să privească din afară. Războiul, ca problemă de conștiință, se pune sub forma întrebării despre valoarea cauzei pentru care luptă. În alitudinea estetică legitimitatea cauzei nu interesează. Aci, „e vorba să știi dacă sub steagul tău, indiferent în sine, te vei desăvârși (on s'accomplira)”. Pentru omul (artistul) lucid, dificultatea este de a împăca în sine eroismul cu inteligența. Curajul eroic din compunerea căruia nu lipsește luciditatea, — nu simpla izbucnire a unei vitalități exuberante, virtute biologică, de care nu poți fi făcut răspunzător.

Cunoscând că valoarea războiului constă în a fi legată de riscul morții, problema celui ce-și riscă de bună voie viața este de a nu și-o sacrifica, de a nu se lăsa ucis, pentru că „acel ucis în război este un tras pe stoaara (după)”. Esențialul deci este să nu te lași amăgit, să-ți pastrezi luciditatea care te împiedică să comunzi între a-ți risca viața și a și-o sacrifica.

Sacrificiul consumat al vieții, în război, se chiamă eroism. Altfelva îl precupează însă pe Montherlant, într-o asuetă de împrejurare: „Scopul meu va trebui să fie de a nu prea lua la inimă războiul; de a lăsa ce-mi vine de la el, de a nu primi decât ceea ce poate fi de folos desvoitării mele; apoi, de a și-l digerez bine. Mai presus de orice, să nu-mi fie o pierdere de timp, trăgând limba, nici o pagubă”.

Imaginea lui Montherlant, pe drumul de la Sierk la Treves, deasupra faimoasei „linii Maginot”, absorbit în lectura și corectarea manuscrisului celui de-al patru roman din seria „Les jeunes filles”, în ziua când toată lumea era convinsă că Franța și Germania vor mobiliza, ilustrează și autentică, prin exemplul propriu, o atitudine care impune respectul, chiar dacă nu-i recunoaștem o valoare exemplară — așa cum nu putem avea același sentiment față de atâția filosofi și moralști ce și-au clădit — cum observă undeva Kierkegaard — din ideile lor plătite, în timp ce ei locuiesc alături, în cocine.

MIHAI NICULESCU

ARO: „VREAU SĂ MA MĂRIT”

Mă dusesem la filmul american al Danielle Darrieux, foarte puțin încrezător în prilegerea Americaniilor de a-i da actriței franceze un rol potrivit. Din fericire însă, celor de peste ocean le-a plăcut mai mult Danielle din comediele ei („Băetana”, „Domnișoara, mama mea”) decât aceea din dramele atât de impresionante totuși, ca: „Mayerling” și „Katia”. Astfel că vedeta franceză n'a fost distribuită în vre-una din acele drame sîropoase, în costume de epocă, în care Americanii s'au dovedit mai întotdeauna a fi stângaci, dacă nu chiar copilăroși.

Filmul american al Danielle Darrieux este una din acele comedii deloc pretențioase cu care Americanii ne-au obișnuit și care, încăpute pe mâna unui regisor inteligent și a unui scenarist nu prea mult bătut în cap, izbutesc câteodată să fie amuzante. În filmul acesta, de pildă, cele ce se potrec pe ecran nu se pot numi „lucruri cu cap făcute”, dar totuși ele provoacă un râs, care, în multe cazuri, este de preferat unor prea adânci judecăți. Marea mulțumire a tuturor trebuie însă să fie aceea că Danielle Darrieux, nu a fost „americanizată” peste măsură, cazul celorlalte vedete europene care au trecut oceanul.

În „Vreau să mă mărit”, am regăsit-o pe Danielle Darrieux din „Domnișoara, mama mea”, cu toată coafura ei cam pretențioasă din unele scene.

Danielle Darrieux

Pot spune, chiar, că a abuzat de unele gesturi din comedia franceză. Astfel, în „Domnișoara, mama mea”, Danielle Darrieux se îmbată la un moment dat și face câteva lucruri drăguțe și amuzante. Toate aceste „flecacuri de om beat” or fi plăcut poate, Americaniilor, cari i-au pretins să le repete și în „Vreau să mă mărit” cu toate că în acest film nu se îmbată de loc. Doar la sfârșitul filmului e beată de fericire, fiindcă Douglas Fairbanks jr. binevoiesc să-i spună că o iubește. Doug jr. nu a moștenit calitățile de gimnast ale tatălui — cel puțin, nu lasă să se întrevadă asta în nici un film al său — dar are un surâs tot atât de sănătos ca și primul Fairbanks. Misha Auer a imprumutat chipul său de „om picat din cer” unui chelner care vrea să fie patron.

Așa că nu cred să se plictisească lumea la filmul dela Aro. Cele două ore și ceva — sunt vre-o trei completări — trec destul de tute.

SCALA: „TREI CAMARAZI”

Trbuie dela început să-mi anunț cititorii că la filmul acesta au plâns parca, doamnele mai mult decât la Frou-Frou. Aceasta pentru că scenariul, extras după un roman de Remarque, e mult mai serios și în același timp nu e tratat deloc copilărește de regisor. Prietenia care îi leagă de cei trei foști combatanți de pe front, nu e o prietenie de roman feuilleton, cu sacrificii mari, cu pasiuni cari până la urmă sunt înfrânate de sentimentul prieteniei și, alte lucruri de

UNIVERSUL LITERAR

TARIF DE PUBLICITATE
LINIA CORP 5

	Lei	
Dela 10—1000 linii	7	
Dela 1000 linii în sus	8	
Anunțurile colecțiilor de loterii	6	
Bilanțuri, convocări, notificări etc.	15	
Știri artistice, judiciare, școlare	10	
Inf. comerciale minimum 5 linii	12	
Inf. financiare minimum 5 linii	12	
Inf. colecții de loterii	10	
Inf. loterii de Stat	10	
Anunțuri dela industrii de Stat 1 pag.	15000	
Anunțuri comerciale 1 pag.	15000	
Anunțuri financiare asigurări 1 pag.	20000	

astea. E mult mai multă viață adevărată în acest film, neașteptat de multă pentru un film american, chiar dacă la baza lui stă un roman european. Cei trei camarazi nu fac, după cum am mai spus, fapte mari. Dar „micile sacrificii” cu cari încearcă să găsească fericirea aceluia dintre ei, care vrea să mai trăiască încă, lasă să se întrevadă „marile sacrificii” de cari sunt capabili. Iar regisorul, prin mici amănunte, cum ar fi gestul cu care Franchot Tone își mângâie mașina înainte de a o vinde, pe când cumpărătorul îi poartă cu putere capola, a știut să ne impresioneze. Iar scena urmării în zăpadă, împrăvăită cu pocnete de revolver cari acoperă glasurile unui cor de copii dintr'o catedră, e una din bunele scene pe cari le-am văzut în ultimul timp.

Filmul e lipsit de obișnuitul happy end, cu toate că acum ar fi fost necesar și, în același timp, natural. Toate sacrificiile cari le făcuseră camarazii pentru a strânge banii necesari unei operații care ar fi salvat-o pe soția unuia dintre ei, trebuiau să o convingă pe aceasta să asulte de staturile doctorilor, dând prin aceasta prietenilor ei, poate cea mai mare satisfacție, din viața lor. Ea, însă, înțelegând că o o povară pentru ei, își provoacă moartea. E singurul sacrificiu din film pe care nu îl admitem. E marele sacrificiu, care putea să își lăsească.

I-am mai reproșat regisorului faptul că nu a redat atmosfera germană, cu toate că Franchot Tone e luns mărunț, și că Lionel Atwill poartă monoclu.

Dintre interpreți, Franchot Tone joacă perfect.

Robert Young e mult mai reușit ca de obicei, iar în rolul lui Robert Taylor, destul de simpatice totuși, l-am fi preferat pe Tyrone Power. Margaret Sullivan are un joc puțin distrat, trădând marea griji sufletești, ceea ce potrivește perfect rolului său.

ALTE FILME

Trianon: Paris melody 1939. Un film foarte nescris, la care totuși se râde. E lipsit de montare obișnuită filmelor acestea, dar aduce o orchestră „mănușă” pe ecran, care ne face să ne dăm seama de mentalitatea Americaniilor. Dintre interpreți, Hugh Herbert, e amuzant, iar Rudy Valée e ridicol, dar are voce frumoasă.

Arpa: Omul cu masea. Multele aventuri din film l-au făcut pe regisor să uite că eroii mai au și suficit. Un film ratat. Cel puțin, cu părerea asta rămân la sfârșitul părții I-a.

TRAIAN LALESCU

Adrian Sava. — Traducerile d-voastră din José Maria de Hérédia sunt meritore. Așteptăm și altele.

George Mureșanu. — Citez din poezia d-voastră „Semne de iarnă” (ași zice mai bine „Semne rele”, dată fiind și asprimea iernii din ăst an).
*Vine doamna iarnă, falnică regină
In halatu-i aibu, plină de lumină
Ea aduce totul, deși tristă este
Cântecul nostru, tunică poveste
Amintiri frumoase, de un ideal,
Imi aduce iarna, pe un vânt mistral.*
(Aferim! halal!)

Intru completarea peisagiului puteați, face o introducere cam așa:
*Pleacă doamna toamnă, jâinic anotimpul
Despre care scris-a și ziarul „l'Impu”
Intr un reportaj cu tristeți și ploaie.
Pleacă doamna toamnă, cu copc de oale
Luând cu ea verdeața, visurile-mi toate
Și-asternând pe lume frunzele-i uscate.
Măne vine iarna, astfel că'n ajun
Pleacă doamna toamnă luată de taifun.*

Pentru vară s'ar putea scrie:
*Vine doamna vară, rumenă și albă
Albă ca o frișcă, albă ca o naltă
Florile deschide ale lor corole
Soarele lucește sus printre cupole
Vine doamna vară, dulce ca o zee
Și-mi aduce 'n suflet vânturii alizee.*

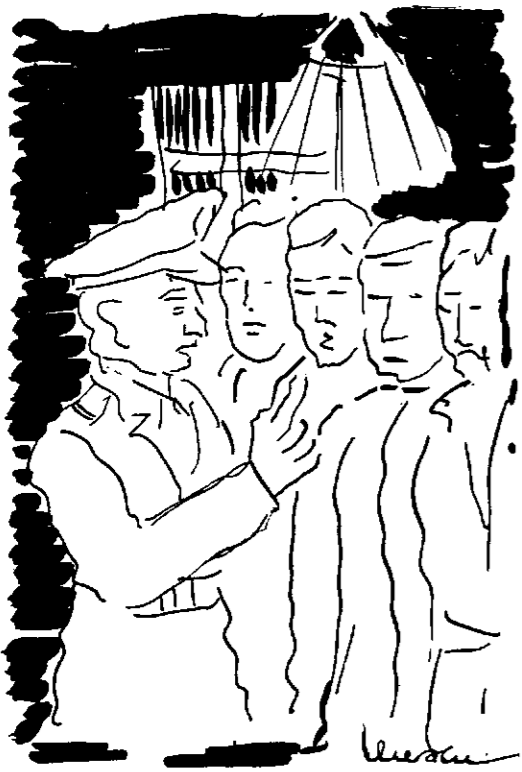
Const. Toma Bulat. — Schița dumitale, „M-me Blanche Borukin” are frumoase calități dar și un defect. E confuză. N'am înțeles intervenția Nadjei între eroină și căpitanul Serghei Borukin. Totuși, repet, schița e promițătoare și vă sfătuiesc sincer să ne mai trimiteți.

George Nedelea. — Cele trei poeme în proză ale lui Turgheniev nu le putem publica. Rondelul d-voastră e prea mecanic. Altfelva sper că vom putea publica.

E. S.

T. T. R. I 9 3 4

de DAN BĂLTEANU

Astăzi a mai intrat o serie — ultima — la vizita medicală. Noi, ceilalți, rămânem în companie, fiecare îndeletnicindu-se cu ce poate. Langă patul meu e un brăilean care cântă admirabil la vioară. Stau întins și ascult melodia care-mi umple gândurile. Departamente — acolo — Sanda! Sanda și Adela! Cine știe dacă le voi mai vedea vreodată!

Arcușul lunecă măiastru pe cele patru coarde, aci năvalnic, cu străfunduri clocotitoare, aci petolit. Cât n'as da să pot cânta și eu! Sa-mi trage pe coarde, tot ceace muncesc în... brăileanul are o laja iluminată... tectul îi evocă o fată pe... care-i tot așa de depar... Sanda!

Alături, doi teologi se cearta... alți doi pe o temă religioasă, iar pe un cutăr, aosiți după pațuri, un grup joacă poker. Ceilalți, oiverse.

Mississippi, poreclit așa de nu știu cine, cel mai trăsnet alomulean, se așează lângă mine.

— Ce faci frati-mio?!

— Nu vezi? Stau întins!

— Știi că mâine dăm examen scris?

— Ei și?

Vioara suspină înduioșător o arie din Tra-viata.

— Ascultă, reia Mississippi, eu nu prea știu nici istorie, nici română și nici geografie. Am făcut comerțul și'n fiecare toamnă venia tata și mă scotea de urechi din repetenție. D'ăia te-aș ruga să mă lași să te copieze. Sau, dacă nu vrei să rămâi aici, faci teza și mă iscălești pe mine. Am eu grijă ca să te fac să cazi.

— Hm! Să mai pat cine știe ce tu tîne!

— Ce să pați? Cin'te cunoaște?

— Fuși mă! Cum crezi că o să fac asta? Dar o să te las să copiezi!

— Bine! Da' să nu mă ții cu vorba. Că altfel zaut pe altul!

Și, ca un fel de târg încheiat, îmi dă o țigare. Mai târziu am aflat că mai arvinise vreo zece, în același chip.

Brăileanul cântă mceru.

— Doi ție și opt mie! țipă unul din cei trei pokeriști.

— A nega pe Dumnezeu, înseamnă a nega lumea, a nega propria noastră conștiință, a fi în complet dezacord cu

tot ce este armonie. A nega pe Dumnezeu, înseamnă, dacă vrei să știi, a nega însuși cântecul acesta pe care îl cântă camaradul și pe care-l ascuți! Isbucnește unul din cei doi teologi.

— Taci din gură, mă! Tu nu vezi că n'ai cu cine vorbi? La ce te frământă? Doar, sper că n'ai în față un sistem filosofic pe care să-l dărâmi. Dumnealui s'a hrănit din duhoarea de pest. Nistru, sau și-a apropiat spusele vreunul nebun! Intervine celălalt.

— Sigur! ricanază Ochiosu, căci el e cel care a rămas în luptă; nu va convine, vouă! Când vă infundă omul, începeți cu injurături. Discuți academic, părinte! Nu insulta! Doar nu vom stabili noi legi. Vrem doar să găsim adevărul. Nu fiți valahi!

— Păi da' ce ț-am spus noi până acum? Nu-i un adevăr revelația?

— Dovedește-o părinte și mă'nchin! Adu-mi argumente! Nu vreau iraze, ci adevărul. După el umbu ca un insetat!

— Și-a oprit și brăileanul arcușul. Cei din jur, exceptând pe cei trei pokeriști, s'au grupat. Cucu, care chibitise lângă ei, stă grav și ascultă. Toți așteaptă intervenția lui.

— Ți-am dovedit-o! Dar ce vrei să-ți fac dacă ești rău intenționat!

— Cu ce mi-ai dovedit-o? Cu vorbe? Nuu! Vreau matematic. Arată-mi pe hârtie, așa cum poți arăta că 1+1=2!

— Da, părinte! Arată-i pe... hârtie că-i tare prost săracu! Cu tibișir, părinte! adaugă Cucu serios.

A fost de ajuns, ca să isbucnească răsul. Unul din teologi are buzele în așa fel făcute, încât pare că le are duble.

— Ei, face Ochiosu, Cucu o să ne lămurească. Zi-i Cucule!

— Taci mă, dișteptule! Renegatul! Ateule! Lasă ca să vorbească popica, că doar d'ăia are... autobuze!!

Răsul a isbucnit de astădată mai puternic.

— Silentium! Valahilor! Gața de răs! ne muștră Cucu. Ei, zi-i popico!!

— Ce să mai zic? Nu mi zic nimic. Acum nu se mai poate discuta.

— Și nici altădată părinte! Foarte bine! Să fii sănătos! Lasă-l în pace pe zăpăcitu' de Ochilă, că așa nu știe pe ce lume se află. Și-apoi știi ce-a zis Eminescu, nu către mine sau către tine, ci către Ștefan cel Mare:

Lasă grija sfinților

În seama părinților!

Prin urmare să vorbească tăticu' și mămica de Dumnezeu. Tu ai venit aici să faci drepti! stânga'mpre', să stai la carceră, să sări gardurile!... Iar fratele lui Ochiosu, care e mai mult limbut decât ochios, dacă vrea să afle adevărul, să mă urmeze într-o zi. Am găsit într-o cărciumioară niște vin care te face să cunoști nu numai adevărul, ci și toate neamurile lui. Și-acum toată lumea stânga'mpre', că vreau să'ncep un poker și-am nevoie de liniște. Executarea!!

— O clipă, țipă Ochiosu. Când pot face cunoștință cu adevărul?

— Dacă ai parale, astăseară!

Se face repede un comitet pentru

strângerea fondurilor, se alege un președinte care să aibă însărcinarea să ceară învoierea participanților în oraș, sau, în cel mai rău caz, să înlesnească ieșirea în oraș prin fraudă. Și sunt ales eu președinte, ca unul ce am prieteni printre ofițeri.

Seara — în companie.

S'a incins un joc de 31. Cucu conduce jocul en grand maître și tot el realizează câștigul.

— Fraților! Ce iese în plus peste 2 poli, merge la banchetul sinistrăților.

Firește că din momentul acesta partida interesează pe toți. Și la lumina singurului bec, ne strangem toți, ciorchine. Popa cu auto buzele rămâne deoparte și desbrăcat de cămașă, și-o purică.

— Ce faci părinte? îl întreabă unul.

— Ce să fac, fiule?! Obiceiu moștenit din internat!

— De nu ț-ar fi truda zadarnică! râde altul.

Jocul decurge liniștit. Doar glasul lui Cucu se aude din când în când, baritonal. Deodată teologul sare ca ars.

— Fiilor! L'am prins! Ții, ce mare e! Și câte picioare!...

Vreo câțiva curioși se adună în jurul lui. Ștefănescu, căci așa se numește teologul, râde cu patru buze și-l expune, pe o hârtie albă, tuturor.

— E noroc, părinte! Măine îmi scrișul.

Dar deabia a terminat cu el, că a și găsit altul. Și deodată, cei care n'aveau nici un lucru, întâi în glumă apoi cu tot dinadinsul, încep păduchiatul. După cinci minute nu mai prezintă nici un interes insectele teologului, căci fiecare are acum puilul lui.

— Fraților! Să știți că toți o să luăm examenul!

Sugestionați, toți începem să ne scărpinăm. Unul dă ideea ca să adunăm toată recolta într-o cutie de chibrituri. Dar cum numărul celor ce-și aduceau cu toată pompa odoarele se înmulțise, s'au creat mai multe vaduri: cutii de cremă, pudră, etc.

În răstimp de zece minute, în jurul jucătorilor nu mai exista nimeni. Toți umblă cu privirile pe cămași, ca niște săgeți. Jucătorii privind din când în când la îndeletnicirea colectivă a companiei, încep să se scarpine. Apoi, unul câte unul, părăsesc jocul, până când, spre îndăjireala lui, Cucu rămâne stingher. Singurul îmbrăcat din toată compania.

Incepe și el operația. Ceilalți cari terminaseră razzia vestimentelor, dela brâu în sus, și întinșeră cercetările și asupra veștimintelor dela brâu în jos. Deodată Cucu răcnește:

— Părinte, adu chibritul, părinte! Repede!

De astă dată hohotul e general.

— Să-l mănânce! Să-l mănânce! țipă câteva glasuri.

— Așa credeți voi? După ce m'ați umplut de păduchi, să-l mănânc tot eu?

— Dreeeeepti!

Glasul a tunat peste hohotul general.

Cucu, care se afla la margine, rămâne cu cămașa într-o mână și cu puilul în cealaltă. Ceilalți toți păstrăm poziția în care am fost surprinși.

— Ce-i aici, domnilor? se răstește ofițerul de serviciu.

Și fiindcă îl zărește pe Cucu mai aproape, îl ia în primire.

— Ce-i domnule Teodorescu? Ce-ai mai montat?

— S' trăiți, domnule sublocotenent, subsemnatul n'a montat nimic. În schimb l'am prins!

Și foarte normal lăsă cămașa pe patul din apropiere, făcu palma stângă căuc și-l expuse privirii sublocotenentului. El se uită, la început curios apoi, încruntându-se, se dădu cățiva pași înapoi.

— La carceră, d-le Teodorescu! Imediat! Executarea!

— Am înțeles, d-le sublocotenent. Dar nu-s eu de vină! Valahii aștia puturoși m'au contaminat.

— Vorba! Imbracă-te imediat!...

— Da domnule sublocotenent!

Și căutându-și hainele, se adresă către teolog.

— Numai d-ta ești de vină părinte!

— Lasă gălăgia și imbracă-te mai repede!

— Indată, d-le sublocotenent. Numai de-aș avea lumină acolo! Până la ziua îi fac ciulama.

De data aceasta hohotul n'a mai putut fi stăpănit. Și când sublocotenentul a răcnit din nou, fiecare își mușca buza.

— D-le Teodorescu, dumneata bolșevizezi compania! Să ieși mâine la raport!

— Am înțeles d-le sublocotenent! Fac tot! Numai să-mi găsească pantalonii!!

Insfârșit, s'a echipat! Ofițerul, nici una, nici două, să-l ia la carceră. Noi toți simțim nevoia să-i luăm apărarea. Și cum eu sunt mai aproape de ofițer, îmi iau curajul.

— Domnule sublocotenent, camaradul Teodorescu nu este vinovat. El n'a făcut altceva decât ceace a început, spontan, toată compania. Nu cred că se desolidarizează nici un camarad de ceace spun!

— D-ta să nu vorbești. D-ta să ieși mâine la raport ca să lămurești unde ai fost azi-noapte! Un camarad din acesta, căruia îi lei apărarea azi, te-a trădat.

— Dacă nu pot prezenta nici o garanție, atunci să ia alt camarad cuvântul. Cât privește acțiunile mele, voi răspunde personal, având grijă să mulțumesc și camaradului ce-mi poartă atâta interes.

— Domnule sublocotenent, ne asociem cu toții spuselor camaradului Teodorescu și vă rugăm să ni-l lăsați pe Teodorescu, căci de data aceasta, pe cuvânt de onoare, nu-i vinovat!...

— Ce e? Cuvânt de onoare?... ricanază sublocotenentul. Aici nu există decât ordin. Am zis, așa rămâne! Executarea!

Cucu, făcându-ne binețe cu mâna, pornește liniștit.

— Unde te duci? țipă după el sublocotenentul.

— Spre executare, s' trăiți! Știu unde se află căci am mai avut parte de asemenea executări.

Și iese singur.

— Unde se duce? întrebă ofițerul.

— La carceră!

Ofițerul se încruntă și pornește — glonț — după el. Toți au rămas tăcuți.

— Bietul Cucu! Să știți c'a pățit-o! suspină popa.

— Aș! Nu-i face nimic.

Ne pregătim de culcare. Păcat de așa seară! Incepuse atât de frumos!! Dar nu trec nici cinci minute și Cucu revine însoțit tot de sublocotenent. Are aerul de mare învingător. Pășește apăsat, ca la defilare, în timp ce ofițerul îl descântă.

— Așa, d-le Teodorescu! Altă dată să știi că nu-ți merge cu mine! Aici e mili-tărie, nu circ.

— Domnule sublocotenent...

— Nimic! Ai să stai planton până la două. Voi veni personal să cercetez. Executarea!

— Uff! Iar executarea lofteamă Cucu. Ofițerul a plecat.

Toți așteptăm să fim lămuriți.

— Așa mă păduchioșilor... Să vă fac vouă gardă! Să vă fiu eu inger păzitor, în timp ce voi dormiți!... Să fiu al dracului dacă veți închide vreunul ochii până la două... Și nici el n'o să doarmă.

— Dar cu carceră cum rămase?

— Nu mai există carceră! A umplut-o de sus până jos cu fasole, praz, ceapă, cartofi și alte mirodenii. Păcat că nu m'a băgat acolo. Ași fi avut ce lucra până la ziua. Dar bine că știu acum că nu mai au carceră. Măine stau toată ziua în oraș...

Intr'adevăr Cucu s'a ținut de cuvânt. Până la două nimeni n'a putut închide ochii... Când a venit ofițerul în inspecție, Cucu se lupta cu trei inși într'un pat. S'a făcut însă că nu vede și-a plecat...

O carte supărătoare

de MAXIM GORKI

Nu sânt un ștregar: am 40 de ani, da, domnule! Cunoasc viața ca și ridurile de pe obrazul meu sau de pe palma mâinei mele; nu mai am de învățat de la nimeni nimic. Am familie grea și pentru a-i crea un trai bun, am trebuit să mă ploconesc timp de 20 de ani. A te ploconi e foarte greu și foarte neplăcut.

Insă asta este trecutul și acum vreau să mă odihnesc de oboselile vieții. Odihniindu-mă, îmi place să citesc. Lectura este o plăcere mare pentru un om civilizată și stime carte, mi-e dragă. Insă nu fac parte de loc din acea categorie de originali cari se aruncă asupra primei cărți venite, ca și infometate și asupra pâinei pentru a căuta într'însa o vorbă nouă și a-i cere indicații asupra modului de a trăi.

Știu cum trebuie să trăiești, da, o știu... Lectura mi-o aleg eu însu-mi și nu citesc decât cărțile bune, scrise cu sentiment. Imi place când autorul poate să arate părțile limpezi și oneste ale existenței noastre renumiți. Am cum-părat-o, am adus-o acasă și am început s'o citesc. Trebuie să vă mărturisesc: aveam o prejudecată începând această carte. Nu ored în aceste talente tinere. Imi place mai mult Turgenieff: e un scriitor blând și plăcut. Când îl citești e ca și când ai bea lapte bun și gras. Te gândești: „E mult timp de când s'a petrecut lucrul acesta, nu mai e azi, e deja trăit“.

Imi place și Goncharoff; îl scrie într'un gen liniștit, solid și convingător. Incep dar cartea... Ei, ce dracu! O limbă admirabilă, precisă, totul este exprimat fără părtinire, totul este per-

fect echilibrat; e foarte bine!... Am isprăvit o mică povestire, am închis cartea și am început să mă gândesc.

O impresiune tristă... insă nu o poți citi fără frică. Nu e nimic necioplit, nu sânt rânjiri ascunse sau aluzii răutăcioase la adresa claselor cu dare de mână, nu e nici o tendință de a arăta micile nații ca modelul tuturor virtuților și perfecțiunilor. Scurt, nu e nimic obraznic, totul e foarte simplu, foarte frumos. Citesc încă o povestire; bine, foarte bine, bravo! Incă!...

Se spune că atunci când un chinez vrea să otrăvească pe amicul de care dorește să scape, pentru oarecari motive, îl invită la dansul și îi oferă dulceață și enibahar. E o dulceță foarte bună cu gust delicios și din care mănânci până într'un anumit moment cu o plăcere de nedescris. Dar când sosește acel moment, omul cade grămadă și s'a isprăvit cu el. Nici odată nu va mai mânca pentru că el însuși e gata să servească viermilor de hrană. Așa, această carte am citit-o pe nerăsuflăte; eram în pat când am terminat-o și, după ce stinsei lampa, mă pregătii să dorm. Stăteam întins, foarte liniștit. În jurul meu domneau liniștea și pacea.

Deodată simt ceva extraordinar: mi se pare că un stol de muște de toamnă începe să se învârtească de asupra mea, în întuneric; cunoașteți, desigur, acele muște supărătoare, cari știu așa de bine să ți se așeze în același timp pe nas, pe amândouă urechile și în jurul bărbiei? Picioarele lor te gâdilă într'un chip foarte supărător. Deschid ochii, nu văd nimic. Insă în suflatul meu e ceva trist și posomorât. Fără să vreau, îmi amintesc tot ce-am citit; înaintea ochilor mei se înalță figurile posomorâte ale eroilor. Toți sunt oameni debili, moderați, cari n'au sânge în vinele lor; viața lor e

prostească și plictisitoare.

Nu pot să adorm. Incep să mă gândesc. Am trăit patruzeci de ani, patruzeci de ani! Stomacul funcționează rău. Soția mea spune că sânt... hm... că n'o mai iubesc cu atâta pasiune ca acum cinci ani. Fiul meu e un prost. Are note

foarte rele; e leșez, n'are altă ocupație decât să patineze fără încetare și să citească cărți idioate. Ar trebui să văd cari sunt acele cărți. Școala este o instituțiune grozavă; și ea schilodește copiii. Soția mea are sbărcituri la coada

ochilor și totuși mai are încă pretenții. Serviciul meu ca funcționar, e în fond de o prostie grozavă, dacă vrei să discuți logic. Și în genere, toată viața mea...

Acu am deschis ochii. Ce dracu! Ce-i această fantasmagorie? Văd lângă patul meu o carte. Un volum uscățiv, subțire, cocoțat pe picioare lungi și care dă din cap în semn de aprobare. Cu o atin-gere ușoară a paginilor îmi spune: „Fii logic“. Fața lui e lungă, licioasă, și în același timp tristă, iar ochii lui cari lucesc cu o strălucire grozavă, îmi găuresc sufletul: „Gândește puțin, gândește bine, pentru ce ai trăit patruzeci de ani? Ce ai dat vieții în acest timp? Nici o singură cugetare nouă n'a incolțit în creurul tău; n'ai pronunțat încă un cuvânt original în tot timpul acestor patruzeci de ani. Niciodată nu s'a înălțat în inima ta vreun sentiment sănătos și, chiar când erai amoroșat, te gândeai într'una: „fi-va ea o femeie potrivită pentru mine?“.

Jumătate din viață ai întrebuințat-o pentru a te instrui și în cealaltă jumătate ai uitat ce-ai învățat. Și niciodată n'ai avut altă grijă decât mulțumirea ta susletească, confortul tău, o bună hrană. Ești un om nul, nesimțitor, de prisos pe pământ și nimeni n'are trebuință de tine. Vei muri, și ce va rămâne de la tine? Nimic! Va fi ca și când n'ai fi existat!“

Atunci cartea blestemată vine spre mine, se așează pe pieptul meu și-l apasă, paginile ei tremură, mă impresioară și-mi șoptesc: „Oamenii ca tine sânt mii și mii în lume. Toată viața voastră se scurge ca aceea a goangelor în culcușurile lor calde, și iată pentru ce viața e așa de plictisitoare“. Ascult aceste cuvinte și mi se pare că niște degete, subțiri și reci, pătrund în inima mea. Mi-e frică, simt o indispoziție, și o ne-

liniște nespūsă îmi cuprinde tot corpul. Nici odată viața nu mi-a părut așa de luminoasă; o consideram ca o datorie care ar fi devenit un obicei, sau mai bine zis, trăiam fără să cuget. Insă acum, această carte stupidă mi-a zugrăvit existența în culori triste și supărătoare. „Oamenii suferă, ei vor ceva, aspiră la ceva, și tu, tu nu te ocupi decât de funcțiunea ta. Tu însu-ți nu găsești nici o plăcere și nu faci nici plăcere altora. Pentru ce trăiești?“

Aceste întrebări mă hărțuiau, mă mușcau, mă rodeau, nu puteam să dorm. Și omul trebuie să doarmă, domnule! Paginile cărții, ochii eroilor, se fixau asupra mea, punându-mi mereu această întrebare: „Pentru ce trăiești?“

„Asta nu vă privește“ aș fi vrut să spun, insă nu puteam. Șgomote nedeslușite, șoapte ciudate răsunau în urechile mele. Mi se părea că oceanul vieții apucase patul meu și mă ducea cu el pe valurile sale, legănându-mă în infinit. Amintirile anilor trecuți provocau în mine ceva asemenea boalei de mare. Niciodată n'am avut o noapte așa de agitată, îți jur, domnule! Și te întreb: de ce folos este pentru un om, o carte care-l supără și-l împiedică de a dormi?

O carte trebuie să desvolte energia mea, pe când dacă samână ace în patul meu, la ce îmi va servi? Spune-ți-mi, vă rog! Trebuie să retrase din circulație asemenea cărți, da, domnule; pentru că omul are nevoie să-i servești ceva plăcut; lucrurile neplăcute poate să și le creeze și el însuși.

Cum s'a isprăvit aceasta? Intr'un mod foarte simplu. Dimineața m'am sculat iritat rău ca dracu: am luat volumul și l-am dus la legător. Și mi l'a l-e-g-a-t. E o legătură bună, foarte grea. Cartea e acum așezată într'un raft inferior din biblioteca mea și când sânt bine dispus, o ating ușor cu vârful gheții mele și o întreb: „Ei, cine a învins din noi doi?... Hm?...“

(Traducere din rusește)